mokslas menas literatūra

DRAUGAS
ANTROJI DALIS / 1976 METAI
SPALIO MĖN. 30 D. / OCTOBER 30, 1976
PART TWO — Nr. 256 (44)

Šiame numery

Poetas apie Amerikos pagrindinę misiją.
Junginiai, kontrastai ir problemos apsakyme.
Meilės santykis Maceinos knygoje.
Pirmoji Icchoko Mero knyga išeivijoj.
Iš amerikiečių poezijos.
Dainuojančios studentės ir Lapinsko mišios.
Jaunas sukaktuvininkas Br. Murinas.
Nobelinis amerikiečių triumfas.
Kuo patikėti: žodžiu ar nuotrauka?

Kertinė paraštė

Poetas apie Amerikos pagrindinę misiją

Koksai yra Amerikos svarbiausias uždavinys? Kur glūdi 1776-ųjų metų Nepriklausomybės akto esmė? Kaip tų metų idealai siejasi su dabartine tikrove? Šie klausimai nuolatos kartojasi straipsniuose ir knygose, pasirodžiusiose Jungtinių Amerikos Valstybių dvišimtinio jubiliejaus proga. Štai kaip į juos atsakė poetas ir dramaturgas Archibald McLeish, Amerikos Filosofinės draugijos suruoštame simpoziume, Philadelphijoje.

Didiesiems Amerikos prezidentams, — kalbėjo McLeish, — Nepriklausomybės aktas buvo revoliucinis atsišaukimas, galiojantis visai žmonijai. Akto autorius Tomas Jeffersonas rašė: "Tebūnie jisai ženklu pasauliui sukilti ir žmonėms sutraukyti savo grandines". Pilietinio karo išvakarėse prezidentas Abraomas Linkolnas dažnai klausė savęs, koksai didysis principas ar idėja taip ilgai išlaikė Jungtines Valstijas nesuskilusias. Ir jis atsakė, kad Nepriklausomybės aktas išreiškė daugiau, negu tiktai atsiskyrimą nuo Didžiosios Britanijos. Juomi buvo ne tik suteikta laisvė amerikiečiams, bet ir pažadėta viltis visam pasauliui.

McLeish tvirtina, kad šiandien Amerikos nusistatymas esąs pasikeitęs: "Amerika tebetiki į laisvę sau, bet nebe pasauliui. Matydama, kaip pasaulį užkariauja baisiausioji iš visų despotizmo formų, —modernioji policinė valstybė, — Amerika nebetiki, kad tokios laisvės viltis tebėra tikroviška".

"Jei mes taip galvojame", pareiškia McLeish, "tada geriau nu stokime iš viso galvoję. Teisybė, kad policinėms valstybėms, kokia bebūtų jų ideologija (ideologijos jau nieko nebereiškia, beliko policija), pavyko pavergti daugiau, kaip pusę žmonijos... Tačiau taip pat teisybė, kad nėra nė vienos policinės valstybės, kuri neprisipažintų, kad ji dreba savo kailyje. Jų baimė akivaizdi Berlyno sienose, koncentracijos stovyklų salynuose, knygų cenzūroje, užčiauptose burnose, uždusintose idėjose. Ir ko jos labiausiai bijosi. tai Tomo Jeffersono dvasios. Vidinę opoziciją policinė valstybė sugeba numalšinti. Karus ji gali laikinai laimėti, kaip juos —laikinai — laimėjo Hitleris. Bet ji negali užkariauti laisvo žmogaus, laisvo proto — ji tesugeba užkariauti, įkalinti, temoka kankinti ir žudyti".

Pasak McLeisho, "Jeffersono revoliucija toli gražu nėra atgyvenusi — ji šiandien yra vienintelė mūsų amžiaus revoliucinė jėga... Kai KGB sėdi soste, vienintelė įmanoma revoliucija yra žmonijos revoliucija. Sacharovo, Solženicino revoliucija".

Visuotinos laisvės viltis McLeishui yra glaudžiai susijusi su Amerikos "saugumo" ir "didybės" sąvokomis. Jo žodžiais: "Jeffersonas žinojo, — kaip tebežino tie, kurie jį gerbia, — kad žmonių gyvenime ir istorijoje nėra tokio dalyko, kaip "saugumas". Jis žinojo, kad tautai ir valstybei didybę suteikia didingas siekis—tikslas. Tai šio siekio prasmę šįmet švenčia - turėtų švęsti — mūsų tauta; siekio, kurį mums paliko Jeffersonas; siekio, kurį Linkolnas pasirinko savo agonijoje.

"Mūsų didybė", pabrėžia McLeishas, "niekad nepraaugs mūsų tikėjimo į žmonijos laisvę. Ir mūsų tikėjimas į laisvę tiktai tiek tebus tikrai mūsų, kiek jis bus erdvesnis už mus pačius — jei mes tikėsime į laisvę, kaip Linkolnas išsireiškė, ne tik šios šalies piliečiams, bet visam pasauliui". Jei mes norime būti ta didžia respublika, kurią jo meilė kadais išgelbėjo nuo pražūties, mes vėl turime tapti "paskutiniąja, geriausiąja pasaulio viltimi", kaip jisai aptarė Ameriką. Mes žinome tai. Mes turime tai garsiai pareikšti... mūsų pačių dėlei. Niekas to nepareikš už mus".

JUNGINIAI, KONTRASTAI IR PROBLEMOS APSAKYME

P. MELNIKAS

Apsakymo kelias į junginio formą

Tur būt, atsiradus pirmiems laikraščiams ir žurnalams, apie 1870 metus kas nors ėmė ir šūktelėjo: duokite mums apysakų, novelių ir apybraižų!

Ir kadangi televizijos tuo laiku nebuvo, atsirado nauja trumpa prozos forma, įkvėpimas ir įvairios šios formos problemos, kurias jaučiame dar ir šiandien.

Apsakymas, kaip meno forma, pasirodęs 19 šm. gale su Poe, Maupassant, O'Henry, mėginęs stiprią intrigą, nuotykį, vėliau su Čekovu, H. James, J. Joyce pasukęs į temą, idėją ir charakterio "nupiešimą", persimetė į irracionalią intrigą, o šiandien ir į kitus naujumus.

Dar apie 1910 m. apsakymas buvo skirstomas į pasakėčias, dramatiškąjį, "vietos spalvos", meilės, romantišką istoriją, teroro, antgamtiškąjį, humoreską, charakterio škicą, gyvulio istorijėlę, apologinį, "ingenuity" ir psichologinį. Neseniai buvo nagrinėjamas klausimas: iš kur gauti idėjų apsakymui? Iš patyrimo, iš savo šeimos? Iš draugų, pažįstamų, laikraščių ar meditacijos? O gal iš grynos fantazijos?

Buvo nagrinėjami taipgi rūpesčiai: kokie charakteriai vartotini, kaip juos aprašyti fiziniai ir psichologiniai, kaip vartoti dialogą, monologą, pasąmonės srautą, vidaus monologą? Kaip vartoti veiksmą, scenas, kiek jų? Iš kurio charakterio pusės viską matyti. Kas yra intriga, ritmas (pace)? Kaip ir kiek aprašyti veiksmo vietą? Priedo: kokią reikšmę turi stilius, kokio ilgio apsakymas geriausias ir svarbiausias. Kaip laukti įkvėpimo; ilgai ar trumpai, o gal tik rašyti ir rašyti, o paskui geresnius gabalus atrinkti?

Matyti jau iš to, kad apsakymas turi daug problemų. Skaitytojas, vertintojas, sekdamas mūsų apsakymus, jau turėtų nemažai įdomaus protinio darbo, galvodamas, ar autorius čia suminėtus dalykus išsprendė? Kuriais jis visai nesirūpino ir kodėl? Ar jo apsakymas yra tik nuotykio atpasakojimas, o gal jis pajungtas vienai temai, vienai nuotaikai ar idėjai, kuria ypač rūpinasi charakteris?

Modernus apsakymas yra dar komplikuotesnis tiek rašančiam, tiek skaitančiam. Jis jau dabar suprantamas, kaip menas, kaip stiprus junginys visų elementų, siekiantis duoti bent mažą prasmę skaitančiam. Senesnio tipo novelės atpasakodavo beveik tik istorijėlę. Šiandien jau laukiama ir prasmės, kurią turi giliai pajusti autorius. O tai pasiekiama, galvojant apie centrinę temą, kuriai visi apsakymo elementai yra subordinuoti.

Tam reikia percepcijos ir metodo, norint temą išryškinti. Geram apsakyme tema yra neatidaloma nuo kitų jo elementų. Ji paprastai sulydina visą apsakymą, bet kartu, čia atsiranda dar viena problema! O problema tokia: kaip viską suorganizuoti? Suorganizuoti elementai neturi būti akivaizdžiai pertempti, dirbtinai sumesti. O kaip visa tai be dirbtinumo pasiekti?

Junginius, įvairiai sulydintus, vartojo romantikai, simbolistai, ekspresionistai. Junginiai jaučiami Kafkos apsakymuose. Kafka, atitolindamas savo vaizduojamą vietą nuo realios geografijos, fantazijos pagalba sulydina ne tik žmones, įvykius, bet visa taip surakina į vieną atmosferą, kad ji tampa nedaloma.

T. Mann mėgino to pasiekti, pasitalkinęs realią geografiją, griebdamasis ilgų apjungiamųjų paragrafų, visą aprašomą dalyką suniveliuodamas į labai vienijantį įspūdį.

Kažko, lyg kompromiso tarp junginių ir kontrastų (šokiruojančių vaizdų, frazių) ieškojo A. Škėma savo mažojoj prozoj (ypač "Čelestoj"). Tai nėra lengva. Tai daroma su specialia estetika, kuri kiek atitrūkusi nuo realybės. Šiai atotrūkis kartais net būna priekaištas autoriui.

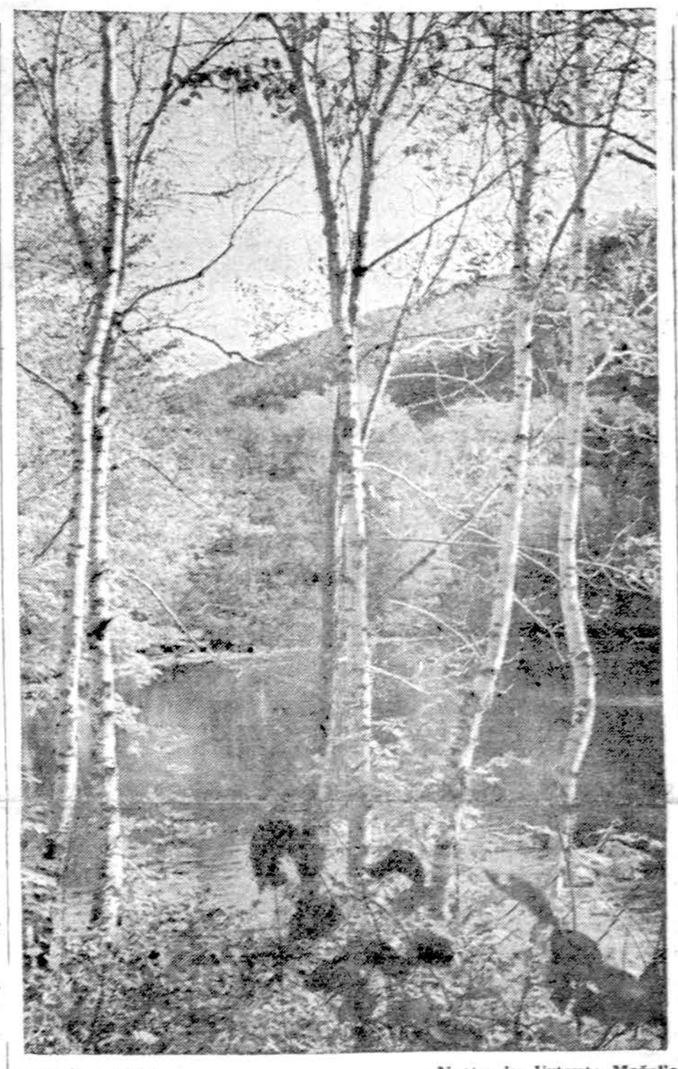

Rudenio saulėje — Nuotrauka Vytauto Maželio

Moderniame apsakyme rašantysis dažnai mėgina įvairius kompromisus. Jis mėgina atrast harmoniją tarp intrigos, charakterių ir temos. Jis griebiasi įvykių, kurie ką nors simbolizuoja. Jam norisi, kad charakteriai simbolizuotų jo temą, o aplinkiniai daiktai, mintys, dialogas taipgi tą patį reikštų. O tam jau reikia dirbtinumo ir poetiško subtilumo... Kaip poezijoj palyginimai, metaforos yra labai svarbios, taip apsakyme, kuris nėra poezija, bet pretenduoja į realybę, pats įvykis norima padaryti temos simboliu; daiktai — temos simboliais. dialogo ar minčių idėja — temos simboliais. Sulydymas viso to į modernų apsakymą ir yra jo meniškoji žymė ir pasiekimas.

Kitos žymės būtų: intymios detalės, kurių neturėtų būti per daug. Tai būtų spalvos pajutimas, išreikštas žodžiais, ir stiprus fizinių formų pajutimas, jas piešiant. Apsakymo struktūra svarbi. Pasakojantis autorius turi būti beveik nematomas, bet jis turi būti ir labai arti savo charakterių, jausti jų fizines situacijas, orą, savijautą, vaizdus, kuriuos jie mato, garsus, kuriuos girdi.

Net intriga pajungiama norimam efektui ir pati pabaiga tampa užbaigimu viso meniško proceso, kuris ir nori duoti prasmę tam, kas atsitiko apsakyme. Universalindamas savo ar kitų nuotykį, autorius per juos stengiasi suprasti, kas yra gyvenimas, kur jis veda ir ar visi gyvenimo epizodai turi kokią nors prasmę ir ką ta prasmė reiškia.

Šiandien straipsniai — o apsakymo forma?

Vartant The New Yorker, Harpers ar mūsų žurnalus (Aidus, Metmenis, Lietuvių Dienas), praslenka įvairiausios apysakos, novelės, ir pagalvoji, kad jos kartais trumpokos, panašios į romanų pirmąjį skyrių. Kol susigaudai, apie ką pasakojama, štai jau ir netoli pabaiga. Jos nesprendžia mokslinių, ekonominių, politinių problemų, nors jau atsiranda ir tokių (Borges, Boell, Weiss).

Apsakymui rūpi daugiau pati žmogaus dar neišaiškinta dvasinė gelmė, negu praktiškieji faktai. Apie šiuos skaitome straipsniuose, kuriuos kartais parašo ir rašytojai.

Šiais komplikuotos civilizacijos laikais yra parašomi tūkstančiai geriau ar blogiau pasisekusių straipsnių, kurių pasas į skaitytoją yra jo pavadinimas, ir iš kurio beveik galima suprasti apie ką autorius šnekės. Žmonių smalsumas šiandien yra didelis, gyvenimas yra problematiškas, ir jie nori atrasti atsakymus į tūkstančius kasdieninių klausimų. Straipsnio vertė dažnai yra tai, kiek jis turi bent dalinių atsakymų į vieną, ar kelias problemas. Po to jau seka jo sklandumas, ar literatūrinė vertė.

Taip sakant, straipsnis savo įvairiom temų problematikom, dienų komentarais pasidarė kasdienine skaitytojų duona, pamažu išstumdamas apsakymą, novelę, pasakojimą į antraeilę poziciją. Bet tai dar nereiškia, kad ši beletristinė forma nemėgina atsakyti skaitytojui į kai kurias daug opesnes jo problemas ir tuo būdu straipsnius papildo. Skaitytojas ja, kaip ir kiekviena meno forma, būna ar palinksmintas, ar liūdnai nuteiktas, jam parodomas jo gyvenimas. Kito žmogaus mažas ar tragiškas nuotykis. Dvasinis lūžis, dramatiškoji pusė ar kažkas labai švelnaus.

Su raštui žinoma meno technika stengiamasi gyval, lyg "spalvotai", parodyti kai kurie gyvenimo užkulisiai. Ir jie gali būti gilesni už praktiškąjį straipsnį, net neduodant pilnos enciklopediškos informacijos.

Abi formos — straipsnio ir apsakymo — yra ribotos, turi savo užduotis ir skolinasi viena iš kitos. Rašytojai, matydami, kaip skaitytojui patinka dokumentika, politika, intriga — intelektas — kriminalinė detalė, paaukoja kartais senąjį junginį ir racionalias intrigas, kurių taip mažai gyvenime, ir stengiasi naujais apsakymais skaitytoją patenkinti.

Gyvenimas yra fragmentinis, įvykiai jame nesiriša, jie šiaip sau ima ir atsitinka. Neturint aiškios tėkmės, ir charakteriais nelabai rūpinamasi (Borges). Nematant tikslios jų gyvenimo prasmės, tik gal šiokią tokią juos supančių daiktų ir įvykių simbolinę reikšmę, amžinai pasikartojančią, lyg "archeologinę" tiesą, — jie taip ir vaizduojami. Nors yra ir išimčių (Oates).

Tuose pačiuose ir kituose (Yale Review, univ. quarterlies) pasirodo apsakymų be intrigos, veiksmas juose plokštėja, nėra aukštojo punkto. O jei yra, tai jis moduliuojamas tuo, kas bus. Lyg viskas apsakyme dar nepasibaigė, gyvenimas dar tęsis. Nors rašoma apie tai, kas gyvenime žmogui yra svarbu. Ir rašoma gerai, stengiantis, lyg apsakymas dar būtų rimta ir daug ką galinti literatūrinė forma.

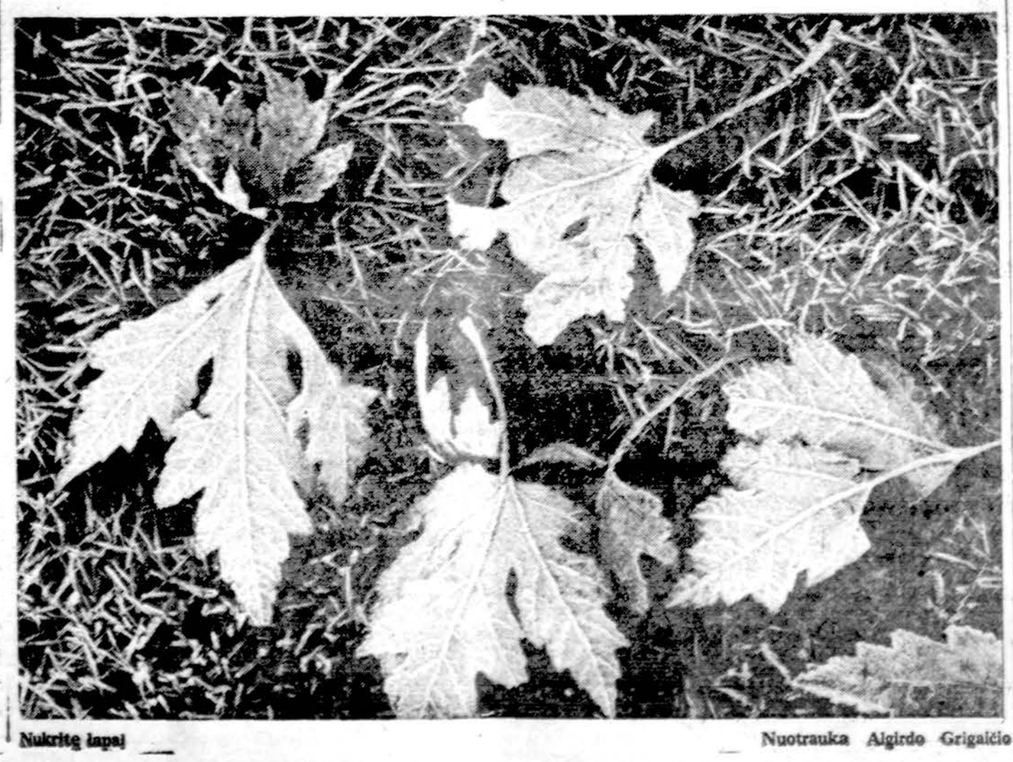

Nukritę lapai — Nuotrauka Algirdo Grigaičio

Nauja A. Maceinos knyga (4)

Meilės santykis

A. RUBIKAS

(Tęsinys iš užpraeito šeštad.)

Antanas Maceina, RELIGIJOS FILOSOFIJA. Pirmoji dalis. Religijos esmė — religijos Dievas. Išleido "Krikščionis gyvenime" 1976 m. Įrašus piešė dail. Telesforas Valius. Knyga 334 psl., kietais viršeliais, kaina 6 dol., gaunama ir "Drauge".

*

Dievas kaip absoliutas

Su dideliu įdomumu tenka skaityti Maceinos mintis apie Dievą, pristatomą kaip absoliutą. Šitokia Dievo samprata yra gana paplitusi teologijoje. Maceina pastebi, kad "absoliutas yra labai savotiška sąvoka jau vien dėl to, kad ji nusako priešingybę to, kas yra religijos Dievas: 'absolutum' reiškia tai, kas atsieta, atjungta, atrišta, nesalygojama, nepriklausoma; tuo tarpu religijos Dievas, būdamas pačia savo būsena santykis, yra kaip tik su žmogumi susietas, sujungtas, surištas, jo prigimties sąlygojamas — krikščioniškoje religijoje net tiek, jog yra suėjęs su juo neišardomon asmeninėn vienybėn Kristuje" (147). Taigi "apmąstant religiją, absoliutas išnyra kaip svetimas kūnas, kuris greičiau Dievą nuo mūsų atitolina, negu priartina. Nes kai tik mėginame mąstyti Dievą be santykio, vadinasi, kilti ligi absoliuto plotmės, tuojau visa darosi pilka ir nebegyva" (147).

Ar nebus čia Maceina atskleidęs pačią giliausią religinio indiferentizmo, sutinkamo įvairiausiais pavidalais, šaknį Vakaruose? Juk kiek scholastinė (ir bažnytinė) metafizika neprišnekėdavo apie Dievą kaip absoliutą, tai yra be santykio su žmogumi. Maceina sako, kad į "absoliutą juk negalima kreipti maldų" (147), ir kad "jis anaiptol nėra kelias į religijos Dievą, kadangi religija kaip santykis yra absoliuto kaip nesantykinio prado priešingybė" (149).

O vis dėlto kunigų seminarijose filosofiniam (ikiteologiniame) kurse pradėdavo nuo Dievo kaip absoliuto. Maceina tad ir pastebi, kad "Dievo kaip neasmeninės tikrovės samprata nėra visiškai išnykusi nė krikščionybėje" (137). Gal čia ir reikėtų ieškoti ateizmo priežasčių? Juk "absoliutas, būdamas idėja, negali būti mylimas. Jis negali būti nė garbinamas, nes jis kaip idėja yra mūsų proto objektas. Jam nėra reikalo nė apsireikšti, kadangi jį mes jau turime savo pažinimu; be to, jis nė negalėtų apsireikšti" (148-9), sako knygos autorius.

Žmogaus laisvė

Maceina aiškina, kad "religija kaip dvipusis santykis atsiremia į abipusę laisvę: į žmogaus laisvę Dievo atžvilgiu ir į Dievo laisvę žmogaus atžvilgiu. Kur bent viena šios dvilypės laisvės pusė yra pažeidžiama ar sunaikinma, ten yra pažeidžiama ar sunaikinama ir religija. Dievas gali būti religijos Dievas tik tada, kai jis žmogaus niekur ir niekam neverčia — nei tiesioginiu būdu, nei netiesioginiu būdu kaip neregima įtaka. Taip pat ir žmogus gali būti religijos žmogus tik tada, kai jis žino, kad savo veiksmus jis vykdo savo apsisprendimu, o ne kažkokia — tegu ir nejaučiama — prievarta. Laisvės tikrumo sąmonė yra pagrindinė sąlyga religijos tikrumui" (154—155).

Čia skaitant ir kyla klausimas: jeigu jau "Dievas žmogaus niekur ir niekam neverčia", tai kodėl vis dėlto žmonės, — krikščionys, — yra vartoję prievartą religijoje? Ar tuo jau ir galima įtikinti kitus religijos tikrumu ir juos laimėti Dievui?

Asmeniški Dievo ir žmogaus santykiai

Maceinos knygos puslapiai šiuo klausimu (156-210), atrodo, būs vieni gražiausių lietuvių literatūroje. Su jais kad ir trumpai norėtųsi supažindinti skaitytojus.

"Asmuo, rašo Maceina, niekur, niekad ir niekam negali ir neprivalo būti daiktas. Žmogaus asmuo nieku būdu nėra objektas, bet visur ir visados tiktai subjektas. Ir kai savimonė virsta savęs kaip subjekto sąmone, ji pradeda neigti visas tas gyvenimo lytis bei sąrangas, kurios buvo susikūrusios jo kaip objekto sampratos įtakoje. Nes visos šios lytys bei sąrangos yra klaidingos savo pagrinduose: jos rymo ant žmogaus — daikto, tuo tarpu iš tikro žmogus yra asmuo. Tai tinka ir despotizmui, ir vergijai, ir rasių, tautų bei klasių nelygybei,ir kultūros prispaudai, ir galop religijai" (167).

Ar nereikėtų paskutinį Maceinos sakinį pratęsti dar vienu žodžiu: galioja ir šiandieninei praktikai. Štai, Maceinos žodžiais, "žmogaus laisvėjimas istorijos eigoje yra ne kas kita, kaip jo savimonės brendimas nelygstamos asmens vertės bei vienkartybės kryptimi" (167). Ir iš tikrųjų, — XX amžiaus žmogaus nelygstamos asmens vertės savimonė stipriai jaučiama ir bažnytinėje bendruomenėje. "O kur tik vienas Aš", anot Maceinos, "yra nuslėgęs kitą Aš, žvelgdamas į jį kaip objektą, visur ten sukyla nelygstama asmens vertė bei vienkartybė ir sunaikina šios vertės bei vienkartybės neatitikančius gyvenimo pavidalus" (167). Ar ne dėl to tokius pavidalus suskubo naikinti ir Vatikano Susirinkimas!

"Krikščionybė", sako Maceina, "yra religija, kurios Dievas žmogaus nežudo, bet jį gaivina; jis nepažemina jo iki objekto, bet pakelia jį ligi savęs paties, nebevadindamas jo tarnu, o draugu ir aukodamas už jį savo gyvybę kaip didžiausios meilės ženklą. Kristaus skelbiama Dievo karalystė yra ne organizuotos jėgos vykdymas, bet Tėvo namai, į kuriuos grįžta sūnus palaidūnas, dideliu džiaugsmu pasitinkamas ir pavaišinamas" (171-172).

Todėl "bet koks valdovo kultas Krikščionybės šviesoje atsiskleidžia kaip nevertas žmogiškojo asmens kilnybės ir reiškia šio asmens pažeminimą" (172). Štai ir "Dievas neprievartauja žmogaus jokiu atveju ir jokiu atžvilgiu, nes nelaužo laisvės, kuri yra būtina sąlyga, kad žmogus galėtų būti Dievo draugas" (172).

Tai žodžiai, kuriuos reikėtų imti dėmesin ten, kur yra puoselėjamas asmens kultas tikinčiųjų bendruomenėse, — dar ir šiandien.

Meilės religija

Kalbėdamas apie Dievo ir žmogaus santykį meilėje, Maceina sako, kad už meilę ko nors aukštesnio jau negali būti, nes "meilė negali būti peržengta; meilė gali būti tik atstumta. Tai reiškia: krikščioniškajame istorijos tarpsnyje yra įmanomas nebe prometeizmas (suprask: sukilimas prieš Dievą savavalį), bet tiktai ateizmas" (173), nes "meilė yra pats aukščiausiasis asmens santykiavimo laipsnis", taip kad "po krikščionybės gali ateiti tiktai ateizmas" (173). Maceinos žodžiais "čia glūdi pagrindas, kodėl Nietzche, paskelbęs 'Dievo mirtį', savaime atidarė kelią į nihilizmą, kaip istorinę būseną po Krikščionybės" (173).

Čia kyla klausimas: kodėl Nietzche iš viso "žudė" Dievą? Atrodo, kad Nietzche, kaip anas Prometėjas, buvo sukilęs kaip tik "prieš savavalį Dievą" (168)? Juk ir "Prometėjas sukyla ne prieš Dievą kaip tokį, o prieš savavalį Dievą, kuris tik valdo, bet ne tarnauja, vadinasi yra tik kitas Aš, bet niekados ne Tu" (168). Gi "nuolankiam, tarnaujančiam bei myliančiam Dievui Prometėjas yra pasiryžęs nusilenkti" (168), sako autorius.

Kodėl tad nenorėjo nusilenkti Dievui (krikščionių Dievui!) naujųjų laikų ateizmo pagrindėjai Vakaruose? Gal dėl to, kad šis Meilės Dievas (arba Dievas — Meilė) jo skelbėjų ne kartą būdavo pristatomas kaip savavalis Dievas, vien kaip kitas Aš, noris valdyti? Jeigu, Maceinos žodžiais, anoje Aischilo tragedijoje "okeanidžių choras atstovauja dar anai nesubrendusiai žmogaus savimonei, tikinčiai, esą Dievui tinka tik valdyti", kai "tuo tarpu Prometėjo pranašystė yra išraiška jau subrendusios savimonės, kuri Dievuje regi nebe atstu nuo mūsų buvojantį kitą Aš, bet prie mūsų priartėjusį ir mums tarnaująjį mūsąjį Tu" (168-169), tai čia ir atrodo, ar nebus naujųjų laikų prometėjai — sukilėliai prieš Dievą —, ar nebus jie sukilę prieš iškreiptą krikščionių Dievo paveikslą tiek teorijoje, tiek neretai ir krikščioniškoje praktikoje? Šitokių gilių Maceinos įžvalgų šviesoje tokios mintys kyla. Jos kelia ir kitus klausimus, atremtus į dabartį: ar nėra ir dabartinėje krikščioniškoje praktikoje tokių vien valdantį, bet ne mylintį, Dievą įtaigojančių apraiškų? Juk šiandien pasitaiko labai garsių, kovotojų, prieš ateizmą, kurie savo laikysena kitų atžvilgiu tokį vien valdančio, bet ne mylinčio ir ne tarnaujančio Dievo paveikslą, tiek raštu tiek gyvenimu skelbia. Bet prieš tokį Dievą sukildavo ir sukils visų laikų prometėjai, —ir tokios kovos prieš ateizmą niekad nebus sėkmingos. Tokios laikysenos kaip tik rodo aną dar nesubrendusią žmogaus savimonę, tikinčią, "esą Dievui tinka tik valdyti" (168). Gi krikiščionybė, kaip labai teisingai pastebi Maceina, yra religija, kurios Dievas žmogaus nepažemina iki objekto, "bet pakelia ji ligi savęs paties, nebevadindamas jo tarnu, o draugu" (171).

Baimė

Keldamas baimės klausimą Dievo ir žmogaus santykiuose, Maceina sako, kad "Dievas — Meilė darosi galingas savo artumu, vadinasi, savo atsidavimu žmogui, einančiu, pagal krikščioniškąją sampratą, ligi kojų plovimo ir net ligi gyvybės aukos. Todėl Dievas kaip gąsdinanti 'paslaptis — mysterium tremendum', kurią taip dažnai aprašinėja religijos fenomenologija, meilės santyky nebejmanoma. O kur ji tuo ar kitu religiniu veiksmu prasiveržia, ten Dievas dar nėra pakankamai giliai suprastas bei pergyvenamas kaip meilė" (193). Čia, anot Maceinos, gali būti tik viena pagrįsta baimė: "kad ašen galiu tapti neištikimas Dievui" (193).

Už tokius bei panašius teiginius bei atodangas, taip reikalingas ir teologijoje, reikia Maceinai ypatingai padėkoti!

Ar iš tikrųjų žmogus miršta vienas?

Kalbėdamas apie mirtį, Maceina sako, kad "mirtis valandą žmogus lieka vienui vienas su Dievu. Visa, kas ankščiau yra buvę bendruomeniška, šią valandą nustoja nė tik reikšmės, bet ir tikrovės; mirtis juk yra ne kas kita, kaip žmogaus apiplėšimas, netenkant visko, ką jis turėjo, o liekant tik tuo, kas jis yra, būtent: Dievo pagrįstuoju buvimu" (208).

Toliau savo mintį plėtodamas, knygos autorius kalba "apie bendruomeninių religijos pavidalų dingimą mirties metu" ir sako, kad "mirtis užtat ir yra pats ryškiausias atvejis, kuris rodo, kad religijos esmė glūdi ne bendruomeniniame jos pavidale, o žmogaus ir Dievo kaip Tu-Tu susitikime" (209).

Skaitant šią knygos vietą, galėtų kilti eilė klausimų. Tiesa, kad bendruomeniniai religijos pavidalai dingsta mirties metu. Žmogus juk miršta kiekvienas sau. O jeigu ir mirtų du tuo pačiu metu ir šalia vienas kito, tai vis dėlto juodu mirtų kiekvienas atskirai. Tai tiesa. Bet ar tokiu atveju mirtų ir tų dviejų žmonių bendruomeniškumas? Jeigu autorius sako, kad bendruomeniniai religijos pavidalai dingsta mirties metu, tai juk dingsta vien regimi religijos bendruomeniniai pavidalai, o neregimi vis dėlto, nežiūrint mirties, pasilieka? Štai "mirties valandą visa ši religijos regimybė nustoja buvusi" (209). O kaip yra su neregimybe?

Anot Maceinos, "religija kaip bendruomeninė apraiška yra ne kas kita, kaip Tu-Tu santykio proveržis į visuomeninę plotmę. Nes Dievas kaip manasis Tu yra sykiu ir manojo artimo Tu; ir šis dieviškasis Tu jungia mane su artimu į garbinimo bendruomenę. Dievas kaip bendrasis dviejų, trijų, dešimties, šimto, tūkstančio, milijono. ... Tu riša mane su artimu taip ankštai, jog padaro mus vienos širdies broliais" (206). Tačiau ar ir tas ryšys dingsta mirties metu? Tiesa, čia dingsta garbinimo regimybė. Bet kaip yra su bendruomeniškumo neregimybe? Štai Dievas yra kūręs ne pavienį žmogų, o žmoniją, žmonių bendruomenę, arba Adomą kolektyvine prasme (plg. Prad. 1,27). Taigi ir šis buvimas yra Dievo duotas buvimas. Autorius sako, kad "kūrimo akimirką žmogus gauna iš Dievo buvimą" (210). Taigi išeitų, kad jis gauna ir bendruomeniską to buvimo aspektą. Jeigu šis aspektas dingtų mirties atveju, tai tada nebūtų veiksmingos ar prasmingos nei maldos už mirusius, nei aukos už juos, — ir kaip tada reikėtų suprasti aną "šventųjų bendravimą", apie kurį tiek daug kalbama bažnyčiose?

Labai teisingai autorius sako, kad "apsispręsti mirties akimirką žmogui reiškia: arba teigti save, kaip kitą Aš Dievo atžvilgiu ir tuo būdu save Dievui užsklęsti arba teigti save kaip Dievo Tu ir tuo būdu save atverti. Pirmuoju atveju žmogus lieka šalia Dievo, antruoju atveju jis jima Dievą į save" (209). Bet štai krikščioniškoje religijoje, kuri, autoriaus žodžiais, "labai patenkina religijos filosofijos išvadas" ir "pasirodo esanti tikroji religija" (204), save atverti Dievui nejmanoma neatsiveriant ir kitiems, - lygiai taip pat kaip užsisklendimas kitiems reiškia ir užsisklendimą Dievui. Tai skelbia Kristus pamoksle apie paskutinį teismą (Mato, 25): ką padarėte vienam iš brolių, man padarėte. O tada jau vargu ar "visa, kas ankščiau yra buvę bendruomeniška, šią (mirties) valandą nustoja ne tik reikšmės, bet ir tikrovės" (208)? Atrodo, kad, pavyzdžiui, ir ateistas, tokiu būdamas be savo kaltės, nes taip išauklėtas, bet atsiverdamas kitiems ir už juos aukodamasis, tuo pačiu atsiveria ir Dievui, kurio dar nepažino (remiantis tuo pačiu Kristaus pamokslu apie paskutinį teismą)? Juk Dievas kuria ir bendruomenę bei bendruomeniškumą. Gal autorius kita proga plačiau paaiškins?

Kam tiek daug žmonių?

Kodėl Dievas sukūrė ne vieną žmogų, o žmoniją su visa jos istorija? Šį be galo įdomų klausimą Maceina paliečia tik prabėgomis. O taip norėtųsi ir čia jo įžvalgos ir jo plunksnos. Autorius sako, kad "šis Tu-Tu santykis neapsirėžia betgi tik vienui asmeniu tiek žmogaus, tiek Dievo atvejais", ir kad Tu-Tu santykis "savaime kuria bendruomenę" (205). Tai tiesa. Bet ar nebūt užtekę tai bendruomenei ir vienos žmonių poros?

Visų įdomių ir aktualių Maceinos knygos minčių neįmanoma paminėti. Tam yra knyga: kad ji būtų skaitoma. Čia bandyta, "Draugo" redaktoriui paprašius, supažindinti bent su pirmąja knygos dalimi, su kai kuriomis jos mintimis. Antroji knygos dalis kalba apie religijos Dievą kaip kūrėją ir liečia kitą įdomų klausimą, būtent kūrimą kaip Dievo kenozę, tai yra Dievo artybę, jo gyvenimą su mumis ir mumyse (plv. 301). Maceinos žodžiais, "net ir teologija per maža kreipia dėmesio į Dievo kenozę, vadinasi, į Dievą 'tarno išvaizdoje'"(319). Perbėgti, kad ir greitomis, ir šias knygos vietas, ar nebūtų buvę per ilga pačiam laikraščiui?

Knyga turi 322 puslapius (be nuorodų). Dedikuota prelatui P. M. Jurui. Ja Maceina pasistatė sau paminklą.

(Pabaiga.)

Georges Rouault (prancūzas, 1871-1958) De profundis

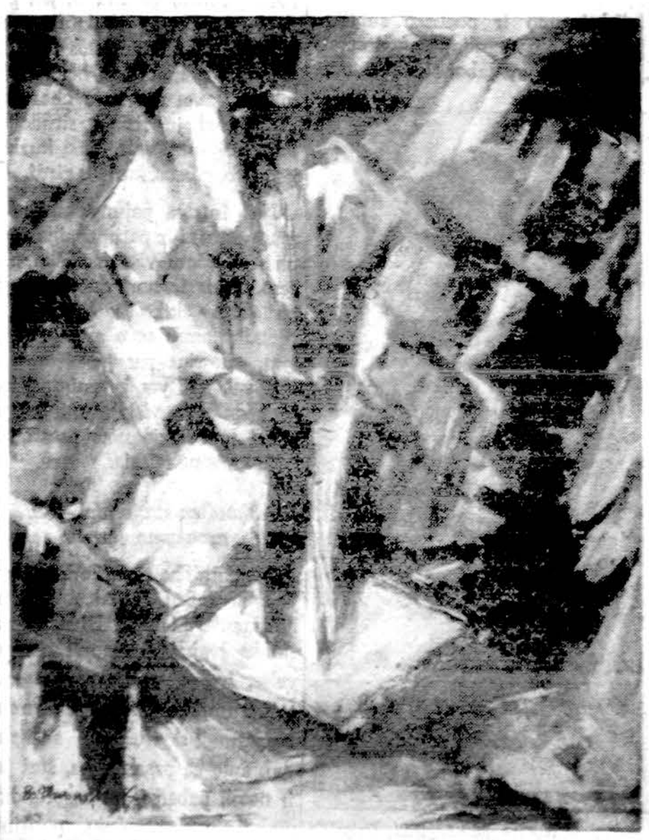

Bronius Murinas Kristalų formos (akvarelė) Nuotr. V. Noreikos

Tel. PR 8-3229
DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS
2858 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
Akušerija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building). Tel. LU 5-6446
Priima ligonius pagal susitarimą
Jei neatsiliepia, skambinti 374-8004

DR. VL. BLAŽYS
PLAUČIŲ IR VIDAUS LIGOS
Marquette Medical Center
6132 So. Kedzie Avenue
Val.: pirmad., antrad. ir ketvirtad. 6 iki 7:30 val. vakaro.
Šeštad. nuo 1 iki 3 val.
Pagal susitarimą
Ofiso telef. WA 5-2670
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048

Tel. Ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Stret
Val. pirm. ketv. 1 iki 6 v. popiet. Antrad., penktad. 1-5, treč. ir šeštad. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabinetą perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
Tel. — GR 6-2400
Val.: pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antrad. ir penkt. 10-4; šešta. 10-3 val.

Ofs. tel. 735-4477; Rez. 246-2839
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
Specialybė — Nervų ir Emocinės ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rezid. tel. — GI 8-6873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So. Kedzie Ave. WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 2-0001.

Tel. — BE 3-5893
DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. — PR 8-2220
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKSA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 2 val. ir nuo 5 iki 8 val. vak. Šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000. Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. A. JUCAS
DERMATOLOGIJA — CHIRURGIJA
5214 No. Western Avenue
1002 No. Western Avenue
Tel. atsakomas 12 valandų
489-1441 — 561-4605

Apsimoka skelbtis dien. DRAUGE nes jis plačiausiai skaitomas lietuvių dienraštis. Gi skelbimų kainos visiems prieinamos

Įstaigos ir buto tel. 652-1381
DR. FERD. VYT. KAUNAS
BENDROJI MEDICINA
1407 S. 49th Court, Cicero
Kasdien 10-12 ir 4-7
Išskyrus treč. ir šešt.

Tel. ofiso ir buto: OLympic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1448 So. 50th Ave., Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išskyrus trečiadienius
Šeštadieniais 12 iki 4 val. popiet.

Tel. REliance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
(Lietuvis gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. popiet ir 6-8 val. vak. Treč. ir šeštad. uždaryta

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KŪDIKIŲ IR VAIKŲ LIGOS
SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue.
Valandos: Kasdien nuo 10 val. ryto iki 1 val. popiet.
Ofiso tel. RE 7-1168; rezid. 239-2919

Ofs. HE 4-1818; Rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. 3 iki 7 v. p. p. Tik susitarus

OPTICAL STUDIO
VIOLETA KAROSAITĖ
7051 So. Washtenaw. Tel. 778-6766
Pritaikomi akiniai pagal gydytojų receptus.
Didelis akinių rėmų pasirinkimas
Val.: pirm., antr., penkt. 10-5:30
Ketv. 1-8 v. vak. Šešt. 10-4 v. p. p.
Trečiadieniais uždaryta.

Telef. — 282-4422
DR. ROMAS PETKUS
AKIŲ LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai:
111 NO. WABASH AVE.
4200 NO. CENTRAL AVE
Valandos pagal susitarimą

DR. FRANK PLECKAS
OPTOMETRISTAS
(Kalba lietuviškai)
2618 W. 71st St. — Tel. 737-5149
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "Contact lenses"
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PŪSLĖS IR PROSTATO CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet ir ketv. nuo 5-7 vakare.
Ofiso tel. 776-2880, rez. 448-3545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS
Adresas 4255 W. 63rd Street.
Ofiso telef. RE 5-4410
Rezidencijos telef. GR 6-0617
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad ir penktad nuo 1 iki 3 val. popiet.

Ofiso tel. HE 4-2123, namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val.: pirm., antrad., ketv. ir penktad. 2-5 ir 6-7 — iš anksto susitarus.

Tel. ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad. pagal susitarimą

Ofiso tel. 586-3166; namų 636-4850
DR. PETRAS ŽLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6234 S. Narragansett Ave.
Val. pirm., antr., ketv. ir penkt. 2-7
Šeštadieniais pagal susitarimą

„Aš noriu gyventi"

Pirmoji Icchoko Mero knyga išeivijoje

R. ŠILBAJORIS

Icchokas Meras, STRIPTIZAS, ARBA PARYŽIUS — ROMA — PARYŽIUS. Išleido "Ateities" leidykla Chicagoje. 1976 m. Literatūros serija Nr. 11. Knyga 277 p., kaina $8.00, gaunama ir "Draugе".

*

Lietuvių prozoje vyrauja palinkimas į realizmą plačiąja šio žodžio prasme. Įvairių pasaulėžiūrų, krypčių rašytojai, su skirtingomis stiliaus savybėmis, aplamai prileidžia, kad jų vaizduojamos išorinės tikrovės pobūdis apsprendžia vidinį sukurtų personažų pasaulį, nustato jų veiksmų ir pergyvenimų logiką. Sakykim, pas Žemaitę ar Cvirką, Dovydėną ar Katiliškį, veikėjų galvosena ir pasaulėjauta išplaukia iš lietuviško kaimo buities, ir visi, nors ir labai dideli, skirtumai tarp šių rašytojų ir jų herojų vis vien sutelpa tos buities rėmuose. Pas Mykolaitį — Putiną ant visų jauno kunigo Vasario pergyvenimų krinta lemiantis altorių šešėlis. Pietaris, Alantas, Kralikauskas savo herojus sąlygoja praeities, istorijos tikrove (žinoma, tai tikrovei jau praėjus, ją galima visokeriopai įsivaizduoti). Net ir literatūros kritikai įprato rašytojus vertinti pagal tai, ar jų personažai "tikroviški", ar ne — ar jie atitinka tos aplinkos dėsniams, kurioje jie egzistuoja. Deja, šitaip skaitant, galima prisidaryti bėdos: kaimo buities vaizduotojai ims ir atsikirs, kad "kiaulių neganęs kritiku nebūsi", o istorikai — kad nepripažįsta jokio vertintojo autoriteto, išskyrus gal tik aną senelį iš kapų milžinų. Tur būt, nereikia priminti, kaip dažnai "tikrovės žinovai" kreivai nuvertina meno kūrinį.

Dar sunkiau atversti rašytojus, kurie iš plačiosios "realizmo" srovės išsilaužia bent tiek, kad jų kūryboje veikia ne vienas, o du "magnetiniai laukai," šavitarpio konflikte besistengiantys savaip nukreipti vaizduojamo pasaulio linijas. Iš vienos pusės, savin traukia "tikrovė" — sąlygos, kuriose veikėjas egzistuoja, o iš kitos — vidinė žmogaus sąmonė, individuali ir nepakartojama, kuri į konkretų pasaulį žiūri tik kaip į savo "sielos atspindį," ir formoje ir esmėje laikiną ir besikeičiantį, kaip vizija. Šitaip yra pas Škėmą. "Baltoj drobulėj" Garšvai tikrovė yra reikšminga tik kaip jo paties "dvasios modelis," kaipo poetinio principo apraiška, o jinai, ta tikrovė, savo ruožtu "formuoja" herojų, kaip grumstą, nepermaldaujamų gamtos įstatymų rankose. Šio konflikto išdavoj Garšva — poetas sutrupa, praranda bet kokį identitetą, ir tada atstatoma "ramybė" —Garšva — beprotis jaučiasi laimingas. Nelaimingais lieka tik kai kurie kritikai, todėl, kad jų vienalytis požiūris tiek į gyvenimą, tiek ir į kūrybą neleidžia jiems suvokti daugiaprasmės meno funkcijos.

Iš šito specialaus taško žiūrint, ankstyvesnė Icchoko Mero kūryba šiek tiek panaši į Škėmos tuo, kad joje irgi matyti du atskiri svorio centrai, išorinė ir vidinė tikrovė, kurie, tarpusavyje santykiaudami, keičia vienas kito pobūdį. Pavyzdžiui, romane "Lygiosios trunka akimirką" (1963) Vilniaus geto, beprotiška nacių institucija, taip paveikia jame laikomų žmonių mintis, kad iš vidaus ji atrodo logiška ir savaip "protinga." Antra vertus, vidujiniai herojų pasauliai — nekintančios moralinės vertybės — išryškėja ir užsitvirtina tuo, kad jie tą geto tikrovę, su visais jos dėsniais, apvaldo ir transformuoja į amžinos gėrio ir blogio kovos metaforas. Konkrečios geto pasaulio apraiškos prieš mus atsistoja kaip tragiški poetiniai įvaizdžiai, o vidujinių vertybių simboliai, akim bežiūrint, pavirsta veiksmu ir faktais. Neišvengiamai susidaro įspūdis, kad prieš mus savotiškas "siurrealistinis" pasaulis: daugialypės žodžių sąvokos ir tų sąvokų sukelti jausmai pradeda diktuoti savo logiką, kuriai palenkti daiktai ir įvykiai praranda savo tapatybę, tampa sunkiai beatpažįstami.

"Striptize" šis procesas nužengia dar toliau. Vidinė tikrovė įgyja visišką persvarą, ir veikalas vystosi grynai dvasinėj plotmėj, kurios reikalavimams patenkinti sukuriamas simboliškas išorinis pasaulis. Jis savaip logiškas ir prasmingas, bet jame sprendžiamos jėgos neturi jokie gamtos dėsniai, išskyrus vieną, patį paskutinį — mirtį. Užtat galutinėj akistatoj vienas prieš kitą stovi mirtis ir laisvo menininko dvasia.

Romano herojus, tartum antrasis Faustas, studijavęs "teologiją Kembridže, teisę Oksforde, filosofiją Sorbonoje," pasirenka meno magiką ir jau pirmame žingsnyje atsiduria prieš savo paties karstą. Jo riksmas: "aš noriu gyventi!", "pilkas, žmogiškas, gailus kaip šunyčio," išjudina didelį, vaivorykštės spalvomis šviečiantį simboliškų įvykių ratą, kuris, sukamas galingos ir nepaliaujančios žodžių srovės, nuolat greitėjančiais ir mažėjančiais ciklais susitraukia į absoliutų mirties tašką, ties kuriuo romanas baigiasi komentaru: "jis norėjo gyventi."

Tame rate sutinkamos figūros ir simboliai savo prasmių implikacijomis aprėpia visas didžiausias žmonijos aistras, viltis, tikėmą ir baimę. Iš viso yra septyni ciklai, ir kiekviename iš jų kartojasi su subtiliais ir fatališkais pasikeitimais trys pagrindinės žmogaus reprezentacijos, tartum emblematiškos figūros viduramžių moralinėj misterijoj. Visų pirma —senukai atsiskyrėliai dykumoj, kurie jau nuo seniausių žmonijos dvasios istorijos laikų, vilties šaknelėmis misdami, tarp mirusių smėlynų siekė amžino gyvenimo ir tiesos šaltinio. Jie prižada herojui gyvybę, jeigu šis išpildys vieną sąlygą, kurios jie patys nežino. Ieškodamas tos sąlygos, herojus aptinka mažytį žmogutį, įstrigusį tarp tašytų grindinio akmenų, triukšmingų modernaus susisiekimo mašinų daužomą ir draskomą, bet nuolat šaukiantį pagalbos ir nemirštantį, kaip atkakli piktžolė — viltis. Išgelbėjęs jį, herojus smuklėje sutinka moterį, naująją Margaritą, su kuria kiekviename cikle kartu geria gyvybės ir gašlumo sultis, kalbėdamas apie Dievą, tiesą, aistrų patenkinimą ir visą kitą, kas žmogui brangu, kaskart gaudamas iš jos naują kryžiaus žaizdą ir pabaigoj, stovėdamas prie jos prikaltas, supratęs, kad ši moteris yra mirtis prisikėlimo simbolio pavidale.

Šios reprezentacijos turi savo antrininkus, taip pat kiekvienam cikle besikartojančius. Tai amžinas pranašas, sėdintis prie didelio stalo — gyvybės medžio — kuris kaskart sužadina gyventi trokštančiam menininkui įkvėpimą liaupsinti gyvenimą vis kitais žmogiškos dvasios esmės balsais: vienuolio, maištininko, plėšiko, didijoto ir galop filosofo. O gyvenimą herojus liaupsina, kalbėdamas apie amžiną ieškojimą ir maldą, įsikūnijančius vilties ir gyvybės simboliais: moterim, medžiu, paukščiu, žuvimi ir vandeniu.

Smuklės merginos antripinkė yra burtininkė - paleistuvė, kurios glėbin herojus susmunka tarpe kiekvieno iš savo didžiųjų kalbėjimų. O mažasis sutryptas žmogutis atsikartoja amžinai jauno, amžinai seno kirpėjo pavidalu, kurio plieninės žirklės žvilga, kaip mirties dalgis.

Pranašas menininkui sako, kad šis greit nusiims sau galvą ir ją vėl užsidės. Žvilgantys traukinio ratai grasina tuoj nupjauti grindiny įstrigusio žmogučio galvą. Kirpėjas kerpa plaukus, "apdorodamas" herojaus galvą. Visa tai nukreipia mintį į antrą didįjį simbolį iš Evangelijos, į Šv. Joną Krikštytoją ir į Salomėjos septynių skraisčių šokį. Romano pavadinimas, striptizas, tada įgyja naują ironišką prasmę: dvasios apsinuoginimą tarp dviejų kilniausių tikėjimo aukų, kada pirmykščio siaubo varomi mes einame vis ratu ir ratu, ieškodami kelio pabėgti nuo mirties.

Dvasią nuo mirties dengia, ją saugo, septynios skraistės septynių vaivorykštę sudarančių ir už jos ribų išeinančių spalvų: violetinė yra malda, mėlynoji yra maištas, žalioji — plėšrumas, geltonoji — beprotybė, raudonoji — filosofija, baltoji (jų visų mišinys) — aistra, ir pagaliau bespalvė — pats kūnas, apnuogintas žmogus, mirtis. Tomis spalvomis herojus liaupsina gyvenimą, tų pačių spalvų kaspinais papuoštas jo karstas, jų skraistėmis apsidengę, pasirodo jam dykumoje septyni seneliai, o ir jis pats, ir Margarita — mirtis, nukryžiuotoji ir kryžius kiekvienam cikle iš eilės yra persunkti tomis spalvomis.

"Plytos", iš kurių sudėstytas Mero romanas, yra visiškai realios, dažnai iki paskutinių konkrečių smulkmenų: "Jis labiausiai bijojo dangčio, todėl stengėsi neprisiliesti jo. Baidėsi dangčio, kad tas netyčia neatšoktų ir neatidengtų numirėlio — jo paties, — nekvėpuojančio, be širdies plakimo, be raumenų judesio, be žmogiškos šilumos, su barzda, tebeaugančia, su nagais, ilgėjančiais bematant" (psl. 10). Tuo tarpu prasmę gimdanti tų konkrečių elementų savitarpė sąveika apsireiškia grynai, abstrakčioj ir simbolinėj plotmėj. Tokiu būdu rašant, įvykių grandinė neišsitiesia iš kasdienybės ir nenutrūksta prie jos ribų. Reikalingas kitoks "variklis" negu gamtos bei psichologijos dėsniai ir jais apsprendžiama logika. "realistiniame" romane kalbos specifinė funkcija mažėja, nes iš žodžių laukiama tik aiškaus ir efektingo aprašymo to, kas iš tiesų vyksta už kalbos ribų. Tuo tarpu Mero romane yra atvirkščiai — kalbos funkcija yra absoliučiai dominuojanti, nes ir įvykių eiga ir jų prasmė, net ir pačios realybės egzistavimas, priklauso nuo autoriaus pasirinkto žodyno kalbos ritmo, aliuzijų simbolių ir nuo specialiai tik šiame veikale galiojančios žodžių ir jų sandarų reikšmės. Taigi, Mero romanas nustato daug labiau tiesioginį ryšį su bet kokį žanrą ar stilių aprėpiančiu bendruoju literatūros uždaviniu: sukurti visatą iš žodžių. Tuo keliu romanas priartėja ir prie poezijos. Ir iš tiesų, Mero stilius yra intensyviai poetiškas, ne tik estetinėj — grožinėj plotmėj, bet ir ta prasme, kad, su kalbinių priemonių pagalba apsunkindamas ir prailgindamas skaitytojo kelią į veikalo idėją, jis verčia mus tą idėją pergyventi aukštesniam lygyje, daugiau intensyviai ir komplikuotai. Jo romanas — tai nelyginant kalnas su Biliūno laimės žiburiu viršūnėje; skaitytojas be lakios vaizduotės ir gilaus moralinių

(Nukelta į 4 psl.)

Iš amerikiečių poezijos

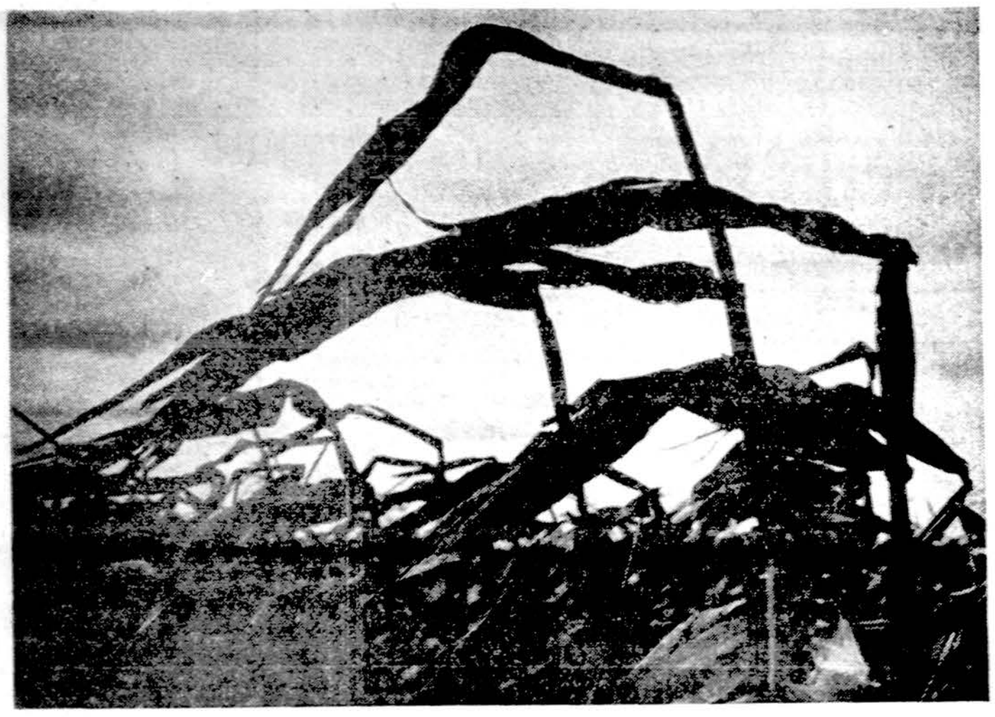

Skulptūrinis Amerikos laukų ruduo — Nuotrauka Algirdo Grigaičio

ROBERT FROST

ŠIENAPIŪTĖ

Nebuvo jokio kito garso šalia medžių,
Tik mano ilgo dalgio šnabždesys prie žemės.
Ką jis šnabždėjo? Nė pats gerai nesupratau.
Gal būt, ką norint apie saulės karštį,
O gal ką apie jokio garso nebuvimą —
Dėl to toj jis tiktai šnabždėjo, nekalbėjo.
Nebuvo tai bedarbių valandų svajonė
Ar lengvas auksas fėjos arba elfo rankoj:
Kas nors daugiau už tiesą būtų buvę per mažai
Tai rimtai meilei, kuri guldė išdagas eilėm,
Kartu su gėlėmis, su jų silpnom galvutėm
(Pabalus orchidėjom), pabėgus žalsganai gyvatei.
Šis faktas darbo maloniausioji svajonė.
Šnabždėjo mano ilgas dalgis, sugrėbt palikęs šieną.

ŽVAIGŽDĖ

O, Žvaigžde (skaidriausia iš visų),
Dėl tavo didžio aukščio debesų
Aptemdymą pakenčiam mes,
Bet to nesakom, kai tamsu
Nakčia, o tavyje dėl to šviesu.
Šaunumas nyra į slaptas gelmes.
Bet negali tylėt tu amžinai,
Iškilus į aukštybes tas šaunias.
Sakyk ką nors, ką mes atmintinai
Išmoktume kartoti vienumoj.
"Degu", vien pasakyt mums težinai.
Bet kiek gi karščio toj liepsnoj?
Tark Fahrenheitu arba Celsijum.
Tark mums kalba suprantama,
Kiek elementų sutirpdai tu degdama.
Bet, keista, ji nedaug padėti gali mum,
Tik lieka, ką galop pasako tardama.
Lyg Keatso Eremitas pastovi,
Nė nepalinkus iš dangaus
Nedaug ji prašo iš žmogaus:
Tik prašo kilt iš žemumos,
Ir kai minia įšėlus mus šturmuos
Per didele garbe ar panieka,
Kad tartum žvaigždę rinktumės kai ką,
Kas mums pakilt ir likt ramiems pamos.

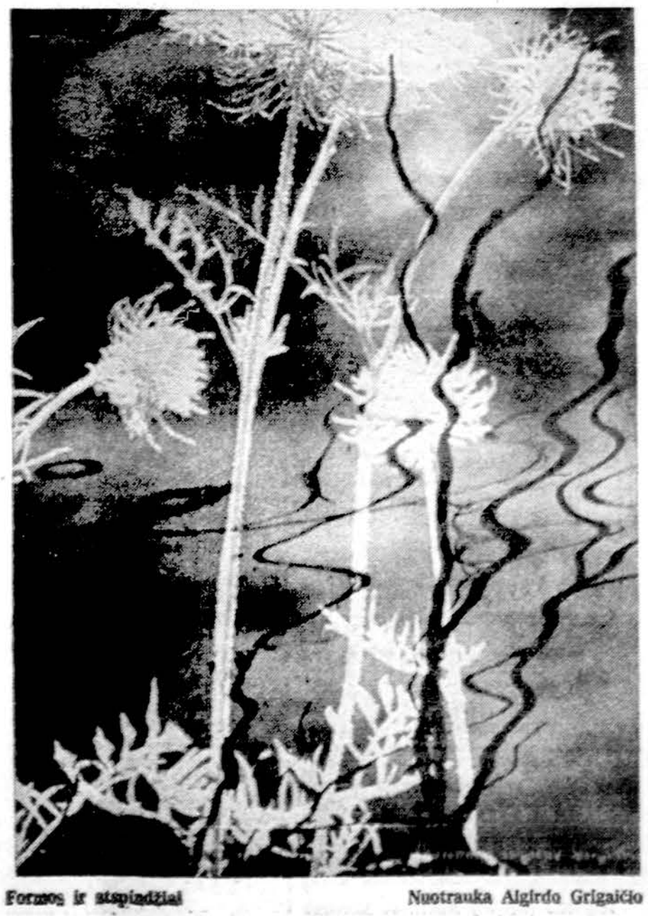

Formos ir atspindžiai — Nuotrauka Algirdo Grigaičio

CARL SANDBURG

PLIENO MALDOS

Padėk mane ant priekalo, o Dieve,
Sukalk mane į tvirtą štangą.
Leisk man išlaužt senąsias sienas.
Leisk man išlaisvinti senuosius pamatus.

Padėk mane ant priekalo, o Dieve.
Sumušk, sukalk mane į plieno pleištą.
Ir įvaryk mane Tu į sijas, belaikančias dangoraižius.
Imk žėrinčias kniedes ir dėk mane į centrines sijas.
Leisk būti man didžia vinim, belaikančia dangoraižį per mėlynas naktis ligi baltų žvaigždžių.

PRIEŠ SROVĘ

Stiprūs vyrai kartkartėm ateina,
Nueina jie pašauti, pakabinti, ligos palaužti.
Jie kovoja, dainuoja, jie laimingi panirę.
Stiprios motinos traukia juos...
Stiprios motinos traukia juos iš jūrų tamsos, iš prerijų plynių, iš kalno grandinės.
Šaukit aleliuja, šaukit amen, šaukit ačiū iš širdies gilumos.

H. D. (HILDA DOOLITTLE).

SODAS

I

Tu skaidri,
O rože, uoloj išpiauta.

Aš spalvas galėčiau
Nuo žiedo lapelių
Lyg dažą nuimt nuo uolos.

Jei galėčiau nulaužti
Tave, nulaužčiau kaip medį.

Jei galėčiau pajudėti,
Aš medį nulaužčiau,
Aš nulaužčiau tave.

II

O vėjau, perskelk karštį,
Sukapok tą karštį,
Sutrupink į trupinėlius.

Vaisiai negali nukrist
Pro tą tirštą orą,
Vaisiai negali krist į karštį,
Kurs slegia ir dildo
Kriaušės smaigalį,
Rundina vynuoges.

Sukapok tą karštį,
Smelkis pro jį,
Apversk ant kito šono
Jį savo take.

Vertė A. TYRUOLIS

Frost, Robert (1875 - 1963), poetas - ūkininkas, taipgi ilgesnį laiką profesoriavęs Amhersto kolegijoj. Pastoralinės poezijos paveiktas, apdainavo išimtinai Naujosios Anglijos gamtą ir žmones. Rašė daugiausia be rimo, bet įvairaus ritmo eiles. Jo gamtos poezija turi ir gilesnę prasmę: dažnai vaizduoja konfliktą tarp gamtos ir žmonių bendruomenės, tarp laisvės ir palaidumo, tarp romantiškai religinės begalybės ir socialinio etoso. Frostas buvo pakviestas skaityti poeziją prezidento Kennedžio inauguracijoj.

Sandburg, Carl (1878 - 1967), Amerikos Vidur. Vakarų poetas. Kilęs iš Illinojaus, švedų amatininko sūnus. Antroj savo amžiaus pusėj irgi buvo pasidaręs ūkininku. Kaip ir Whitmanas apdainavo amerikinę demokratiją. Rašė be rimo, bet stipraus ritmo eiles. Himnais apdainavo Ameriką, didmiesčius (Chicagą), prerijas, darbo žmogų. Kėlė žmogaus ir gamtos ryšį su technika, puoselėjo religiškai mistinį tikėjimą demokratijos ateitim. Parašė plačią prez. Linkolno biografiją.

H. D. (Deolittle, Hilda), iš Pensilvanijos kilusi, daugiausia Europoj gyvenusi amerikiečių poetė. Su Poundu kūrė vad. "imažistų" grupę. Jos daugiausia trumpų eilučių poezija formiškai nudailinta ir ritmiškai subtili, taupanti žodį ir ieškanti epitetų preciziškumo. Ją veikė kita amerikietė poetė, Gertrūda Stein, puoselėjus dinamišką akimirkos išraišką. A. T.

Dainuojančios studentės ir Lapinsko mišios

"Ateities" 65 metų sukakties koncertas

VLADAS JAKUBĖNAS

Žurnalo jubiliejinis vakaras jaunimo centre, Chicagoje, spalio 16 d. buvo net trijų dalių. Simpatingai, gyvai, jaunuoliška dvasia bet ir rimtumu pravesta "Ateities" premijų įteikimo programa, kur žodį tarė dr. K. Pemkus, Šventės rengimo pirmininkas, ir "Ateities" vyriausias redaktorius kun. dr. Kęstutis Trimakas, užsitęsė vis dėlto kiek per ilgai, surišus ją su ilgoka 2-jų muzikinių vienetų koncertine programa. Premijų įteikimo padalilinimas į dvi dalis, antrąją įvykdant per "Nerijos" koncerto pertrauką buvo nebloga idėja, gerokai, bet ne visai pataisiusi koncertininkų padėtį.

"Nerijos" studenčių ateitininkių choras iš Clevelando priklauso prie naujos gadynės, kurioje apysunkiai, su mažu jaunimo prieaugliu verčiasi didesni,, nusipelnę chorai, bet gimsta mažesni, specialūs ansambliai. Kyla klausimas: kaip juos pavavadinti? Tepaieško termino mūsų kalbininkai "Choras" iš 12 narių (scenoje šį kartą kai kurias dainas dainavo tik devynios) būtų lyg netikslu. "Chorelis" — skamba nerimtai, o ir mažas vienetas gali būti itin rimtas. "Ansamblis" — būtų neblogai, bet iššaukia tuoj asociacijas su kanklėmis ir tautiniais šokiais. Gal "Vokalinis vienetas" ar "Vokalinė grupė" tiktų geriausiai.

Kaip bebūtų, "Nerijos" grupė priklauso prie ypač vertingų. Balsai nėra stiprūs, bet vadovė Rita Čyvaitė moka iš jų išgauti švarią intonaciją, ritminį tikslumą ir, kas svarbu — gyvą, pagaunantį tempą. Šios rūšies "vokalinės grupės" noromis nenoromis linksta prie "estradinio" repertuaro, kurio daug yra prirašyta Lietuvoje ir kurį girdėjome gražiai atliktą koncerto scenoje. Bet už ką galime būti ypač dėkingi Ritai Čyvaitei ir jos mergaitėms: už liaudies dainas, kurios tikrai skambėjo liaudišku paprastumu, bet kartu buvo puikiai niuansuotos, frazuotos ir interpretuotos. Pačios R. Čyvaitės aranžavimai pasižymi paprasta, bet skoninga harmonija. Atliekamųjų numerių autorių tarpe sudomino Vytauto Jančio vardas. Yra tai Chicagoje gyvenanti slaptinga asmenybė: geras violistas, dalyvavęs kurį laiką čia gyvavusiame stygų kvartete, ir autorius daugelio rimto darbo kompozicijų, įskaitant ir stambesnius simfoninius veikalus, kurie... sunkiai pasiekiami, autorių prašant bent tik parodyti savo kūrybos vaisius.

Galime pasidžiaugti, turėdami gražią "Nerijos" vokalinę grupę, ir palinkėti Ritai Čyvaitei išvengti pigiųjų laurų, nukrypstant į estradinę muziką, bet bent dalį programos pastoviai rezervuoti, kaip dabar girdėjome, liaudies dainoms bei rimtesniems ir stambesniems mūsų kompozitorių kūriniams. Iš "šioje pusėje" gyvenančių autorių reikia prašyti, kad savo kūrinių duotų arba specialiai sukurtų. Pakliuvę į "Nerijos" reperuarą, jie bus gerai atlikti.

R. Čyvaitė yra sklandi ir gracinga dirigentė; Olena Jatsyshyn — puiki akompaniatorė.

Darius Lapinskas šį kartą pakliuvo į ypač nepalankias sąlygas savo veikalui parodyti. "Vargdienių mišios" yra misterija ir tikrai gili misterija, kurios reikia klausytis, iš anksto pasiruošus ir susikaupus. Ar tai tikrai yra mišios? Atrodytų, kad toks klausimas yra bereikšmis. Buvo tai asketiškomis priemonėmis parodyta nejauki, vietomis net klaiki misterija. Atlikimo priemones sudarė: savo sunkią partiją su nuoširdžiu įsitikinimu atlikusi solistė Dalia Kučėnienė, Jack Onge — Gitara ir Jane McKinley — dūdelė (angl. "Recorder", vok. "Blockflotė), taipgi kartais praleidžiama įrašymo juosta, su joje kiek skirtingai skambančia ta pačia D. Kučėniene bei dūdele, ir pats autorius D. Lapinskas prie fortepijono, kartu ir dirigento funkcijose. Su veiksmu tampriai surišti buvo užkulisiniai apšviestų raidžių nešiotojai, sudarę kievienos sekančios mišių dalies pavadinimą. Paskirės mišių dalys pradedamos įvadiniais žodžiais ir ritminiais būgno "tremolo" garsais. Mišių dalių interpretacija — visiškai neįprasta ir originali. Tai kanoninių lotyniškų žodžių ir lietuviškųjų liaudies dainų kažkoks pirmapradis sąlytis. Atmintyje ypač pasiliko "Sanctus", kur vieton įprasto garbės himno įsivieš-patauja tyluma, nutraukiama paskirais trumpais "gamtos balsais" ar dainininkės dainuojamais skiemenimis.

Vis dėlto atrodo, kad "Vargdienių mišių" atlikimo eiga buvo kiek per lėta dėl susirepetavimo stokos, todėl veikalas buvo kiek užtęstas. Gal būt, jis reikalauja nedidelio sutrumpinimo ir jame norėtųsi kai kur didesnių dinaminių kontrastų, kad ir neišeinančių ir bendro asketinio stiliaus. Įspūdingai įtikinantis buvo paskutinis "Amen" iš dviejų gretimų visokiais būdais, net politonališkai, monotoniškai kartojamų gaidų. Kiekvienu atveju girdėjome kažką rimto, slaptingo. "Vargdienių mišioms" pasibaigus, plojimai buvo negarsūs, bet turint mintį veikalo pobūdį, gal iš viso jie buvo ne vietoje. "Vargdienių mišias" norėtųsi išgirsti dar kartą, palankesnėmis sąlygomis.

Bronius Murinas — Natiurmortas (akvarelė) Nuotr. V. Noreikos

Jaunas sukaktuvininkas Bronius Murinas

Įspūdžiai iš parodos Chicagoje

Ryšium su dailininko 70 metų sukaktimi savaitę M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, vykusi Broniaus Murino tapybos darbų paroda kai kuriais, labai teigiamais aspektais buvo nelaukta staigmena. Paprastai tiek metų sulaukę dailininkai mėgsta surengti savo viso gyvenimo darbų apžvalgines. Žiūrovui tada, nori nenori, palieka įspūdis, kad štai viskas padaryta, viskas čia parodyta, ir nieko naujo jau nelauki, nes garbus sukaktuvininkas nieko jau ir negali.

Visai kitaip su septyniasdešimtmečiu Murinu. Ankstesniųjų jo darbų šioje parodoje visai ir nėra. Tai niekur viešai dar nerodytų 56 darbų ekspozicija. Kaip dailininkas yra pareiškęs, visa ji yra pastarųjų penkerių metų derlius. Ir derlius, galėtume pasakyti, ypač kūrybingų metų, net didžiai jaunatviškų metų.

Paprastai mūsuose buvo įsišaknijus nuomonė, kad dail. Bronius Murinas yra vien grynakraujis akvarelistas, ne tik neseniai mūsų laikraštyje plačiai minėto Kajetono Sklėriaus — Sklėrio mokinys, bet ir jo kelio tęsėjas lietuvių dailėje. Dabartinėje parodoje matome visai ką kitą. Dominuoja ne akvarelė, bet akriliai ir aliejai. Šia technika atlikti natiurmortai ir peizažai tokie puikūs, kad parodos lankytoją tiesiog užgula gailestis: kodėl tiek praeities dešimtmečių Murinas tenkinosi beveik vien (tegu ir gerai atlikta) akvarele? Bet gailestį ir vėl staiga pakeičia džiaugsmas, kai akys nukrypsta į gilias akrilines spalvas. Raudonai, mėlynai ir žaliai nutapyti natiurmortai ir peizažai akį pririša sodriu intensyvumu ir kompoziciniu tikslumu. Kur reikia, spalvos tirštos ir sunkios, kur reikia kitaip, jos beveik praranda svorį, kaip, sakysim, "Jūros augmenijoje". Kitur vėl išsilieja keramikiniu įspūdžiu, kaip "Pasakoj". O tokie gamtovaizdžiai,. kaip "Priemiesčio gatvelė" ar "Laiveliai" yra ne tik Murino einamo kelio viršūnė, bet ir visos mūsų dailės gražus laimėjimas. Parodą pajvairina dar ir portretai, nors ir nesivaržydami su meistriškais natiurmortais ir peizažais.

Žodžiu, turime jaunatvišką Muriną, ne melancholiškai džiovinantį savo ankstesniuosius akvarelisto laurus, bet drąsiai iššokusį iš jau įmintųjų savo pėdų į naują, akriliais ir aliejais nužymėtą kelią. Pasiektieji rezultatai džiugino parodos lankytojus.

Kazys Bradūnas

Br. Murinas — Rūpestis (aliejus) Nuotr. V. Noreikos

Nobelinis amerikiečių triumfas

Ilgoje garsiųjų Nobelio premijų istorijoje šiemet pirmą kartą atsitiko taip, kad visos premijos teko vieno krašto piliečiams, šiuo atveju — amerikiečiams. Visai niekam nepaskirta tik Nobelio taikos premija. Matyt, taikai dirbančių visame pasaulyje nerasta. Premijas kiekvieną rudenį skiria Švedų Akademija. Kiekvienos premijos šiemetinė vertė 160,000 dolerių.

Visų premijų nukritimas amerikiečiams, suprantama, kituose kraštuose sukels Amerikai ne vien respektą, bet ir tam tikrą pavydą, gal net procedūrinius įtarinėjimus. Bendrąją opiniją savo naudai palenkti reikia nepaprasto takto ir kultūrinio brandumo. O priešrinkiminiame įkarštyje net šis nobelinis faktas jau mėginamas dėti ant politinių svarstyklių kurio nors kandidato naudai. Vis dėlto slystelėjimų pavojai neužtemdo gilaus premijų laimėjimo džiaugsmo.

Pirmiausia buvo paskirta ekonomijos mokslų premija; ji teko Chicagos universiteto profesoriui Miltonui Friedmanui. Nobelio medicinos mokslų premija buvo paskirta taipgi amerikiečiams: prof. Baruchui Blumbergui ir dr. Carletonui Gajdusek'ui. Fizikos mokslų premiją nusinešė taipgi amerikiečiai: prof. Bartonas Richteris ir prof. Samuelis Ting'as. Chemijos mokslų premija buvo apdovanotas amerikietis prof. Williamas Lipscomb'as.

Daugiausia dėmesį kasmet žadina Nobelio literatūros premija. Ji paprastai ir paskiriama paskutinioji. Šiemet, visas ankstesnes premijas paskyrus amerikiečiams, beveik buvo netikima, kad ir literatūros premiją gaus amerikietis. Tačiau ir pastaroji buvo paskirta Chicagoje gyvenančiam rašytojui Saul'ui Bellow'ui. Paskirta vertai, nes ir pastaraisiais praėjusiais metais jis jau buvo vienas rimčiausių šios premijos kandidatų. Kaip Švedų Akademijos protokole išsireikšta, premija paskirta "už humaniškąjį supratimą ir subtilią analizę šiandieninės kultūros, visa tai derinant jo veikaluose".

Saul Bellow šiuo metu yra 61 metų, profesoriauja Chicagos universitete. Kaip beletristas, Saul Bellow skaitytojų ir kritikų dėmesį yra patraukęs šiomis savo knygomis: Dangling Man (1944), The Victim (1947), Seize the Day (1956), The Adventures of Augie March (1953), Henderson the Rain King (1959), Herzog (1964) ir pastarosiomis Mr. Sammler's Planet ir Humboldt's Gift. Beveik su Nobelio premijos paskyrimu sutapo ir jo daugiau žurnalistinių įspūdžių bei svarstymų knygos To Jerusalem and Back pasirodymas.

Ta proga prisimintini ir ankstesni šeši amerikiečiai rašytojai, kuriems Nobelio premija buvo paskirta: Sinclair Lewis (1930), Eugene O'Neill (1936), Pearl Buck (1938), William Faulkner (1949), Ernest Hemingway (1954) ir John Steinbeck (1962).

Šiemetinės Nobelio premijos (visos amerikiečiams) bus įteiktos Stockholmo miesto rotušėje, Švedijoje, gruodžio 10 d., minint 80 metų sukaktį nuo premijų įsteigėjo, dinamito išradėjo Alfredo Nobelio mirties. kz.

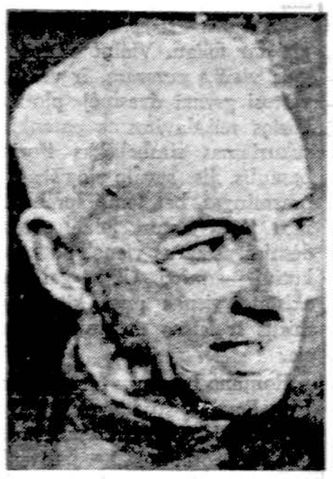

Rašytojas Saul Bellow, 1976 metų Nobelio literatūrinės premijos laureatas.

Icchoko Mero knyga

Atkelta iš 3 pusl.)

vertybių pajutimo gali lengvai pakeliui pavirsti į akmenį.

Romanas buvo parašytas dar okupuotoj Lietuvoj, bet jo santykis su tenai primetamu "socialistinio realizmo" metodu yra tiesiog atvirkščias tam, ko sovietai iš rašytojo laukia. "Socrealizmas" iš partijos gauna diktatorių sugalvotą valstybinį mitą, paskelbia, kad tas mitas esąs tikrovė, ir tada reikalauja iš rašytojų, kad ta "tikrovė" jų veikaluose būtų vaizduojama. Tuo tarpu Meras sukaupia simboliais, emblemomis išreikštą visos žmonijos tiesos ieškotojų atminį ir sukuria specialų žodžių pasaulį, kuriame ši atmintis turi galimybę pavirsti praregėjimu. Dėl šiandien patiems bolševikams, tur būt, nebesuprantamų priežasčių, 'Striptizas" buvo pirmą kartą išspausdintas 1971-mais metais "Pergalėj", bet paskui atskiria knyga jau neišleistas.

Kultūrinė kronika

JONO ZDANIAUS KŪRYBOS POPIETĖ

A. a. muziko Jono Zdaniaus kūrybos popietė rengiama lapkričio 7 d. (sekmadienį) 3 val. popiet Jaunimo centre, Chicagoje. Programą atliks: A. Dikinis, V. Karosaitė, D. Lapinskas, V. Liorentas, B. Maciukevičius, G. Mažeikienė, M. Momkienė, V. Momkus, P. Petrutis, L. Rastenytė-Lapinskienė; D. Stankaitytė ir B. Pakšto liaudies instrumentų kvintetas. Popietę rengia ir visus kviečia Jaunimo centras.

Chicago Savings Offers You A Choice Of These Beautiful

COLOR TV SETS

WHILE YOU EARN 6½% to 7¾% PER ANNUM *IN OUR SPECIAL ACCOUNT

17" Diagonal COLOR
With $1,500
You can have this 17" RCA XL-100 COLOR TV. . .and your money grows to $1,897 in 72 months.
Or With $2,000
And your money grows to $2,283.06 in 4 years.
Or With $5,000
And your money grows to $5,558.48 in 2½ years.
Or With $10,000
And your money grows to $10,691.09 in 1½ years.
Or With $20,000
And your money grows to $21,024.81 in 1 year.

19" Diagonal COLOR Remote-Control
With $1,500
You can have this 19" RCA XL-100 COLOR TV. . .with Remote Control. . .and your money grows to $1,695.54 in 72 months.
Or With $2,000
And your money grows to $2,112.23 in 4 years.
Or With $5,000
And your money grows to $5,408.95 in 2½ years.
Or With $10,000
And your money grows to $10,551.99 in 1½ years.
Or With $20,000
And your money grows to $20,890.22 in 1 year.

MES KALBAME LIETUVIŠKAI

Enjoy Your TV NOW PLUS

EARN INTEREST

*Funds must remain in this special account for term of certificate. From your deposit, we deduct the cost of the item, but the interest you earn pays for it, plus gives you an additional gain of 6½% to 7¾% on your full deposit. Federal regulations require substantial interest penalty for early withdrawal.

CHICAGO SAVINGS & LOAN ASSOCIATION

DES PLAINES OFFICE: 1065 OAKTON STREET DES PLAINES, ILLINOIS 60016 TELEPHONE: 297-0720

ALMIRA OFFICE: 3434 WEST NORTH AVENUE CHICAGO, ILLINOIS 60647 TELEPHONE: 489-3113

FSLIC

MAIN OFFICE: 6245 SOUTH WESTERN AVENUE, CHICAGO, ILLINOIS 60636 TELEPHONE: 476-7575

K. Sklėrius-Sklėris (1876-1932) Bažnyčioje (1930

Kuo patikėti: žodžiu ar nuotrauka?

Šiuo metu mūsų dailės istorijos svarstymuos yra iškilęs įdomus klausimas: kas per moterys yra pozavusios dailininkui Kajetonui Sklėriui, tapant jam išskirtinio gerumo akvarelę "Bažnyčioje"? Įdomus klausimas tuo, kad yra net trys skirtingos pozuotųjų tapatybės versijos.

Pirmoji versija randama Lietuvių Enciklopedijos IX tome, kur prie knygnešės ir daraktorės Ivanauskienės-Povilaitytės aprašo, dedama ir K. Sklėriaus akvarelės "Bažnyčioje" nuotrauka, pastebint, kad čia "vaizduojama knygnešė I. Ivanauskienė su anūke".

Antroji versija (ją iškelia Alfonsas Nakas š.m. spalio 16 d. "Draugo" kultūriniam priede, rašydamas apie Kajetoną Sklėrių) yra rašytojos Alės Rūtos prisimintas jos motinos (Sklėriaus sesers) pasakojimas, kad "Bažnyčios" akvarelėje yra nutapyta ji pati (Rūtos motina) su senele.

Trečia versija — pačios Sklėrienės, tebegyvenančios Vokietijoje, tvirtinimas ("Draugo" kultūr. priedas, š.m. spalio 16 d.), kad pozuotojos yra nežinomos ir nepažįstamos kaunietės, kurias pozavimui, dailininko prašymu, suradusi Kaune Sklėrių tarnaitė.

Minėtą Alfonso Nako (jam Sklėrius irgi dėdė) raštą apie dailininką "Drauge" atspausdinus, redakcijon atėjo čikagietė Marcelė Užkurytė ir atnešė dr. Aleksandro Račkaus (1893-1965) turėtą nuotrauką, kurią čia skaitytojams parodome šalia minėtos akvarelės. Fotografijos (atvirutės dydžio) antroje pusėje ranka ir rašalu yra užrašytas, tur būt, paties dr. A. Račkaus, toks tekstas: "Dail. K. Sklėrius nutapė jų portretus Paliepių bažnyčioje. Foto nuotrauka padaryta 1936 m. Paliepiuose, Kedainių aps. Prie Petro Lukošiaus namo, skersai bažnyčios, stovi: 1) Jieva (Karolienė) Lukošienė, po pirmuoju vyru buv. Karolienė Ivanauskienė, 2) svečias iš Kauno, savo daraktorę aplankęs, 3) Petras Lukošius, knygnešės vyras, 4) Genė Aušėnaitė, Ivanauskienės anūkė, mirusios (1922 m.) Antosės Ivanauskytės-Aušėnienės duktė".

Pora pastabų: Ivanauskienės pirmojo vyro vardas buvo Karolis, todėl atvirutės įraše žodis "Karolienė" pridedamas prie Ivanauskienės; minimas svečias iš Kauno yra dr. A. Račkus.

Taigi, ar iš tikrųjų nuotraukoje regimos moterys yra nutapytos K. Sklėriaus akvarelėje? Akvarelė tapyta 1930 m. Nuotrauka daryta 1936 m. Vis dėlto, žiūrint į akvarelę ir į nuotrauką, moteriškių, ypač vyresniosios, panašumas yra neabejotinas. kz.

Kultūrinė kronika

BARAS, STANKAITYTĖ IR VAZNELIS BALTIMORĖJE

Š. m. spalio 9 d. Baltimorėje koncertavo trys žymūs Chicagos Lietuvių operos solistai: sopranas Danutė Stankaitytė, tenoras St. Baras ir bosas Jonas Vaznelis. Akompanavo pianistas ir operos dirigentas Alvydas Vasaitis.

Koncertas skyrėsi nuo kitų panašios rūšies renginių Baltimorėje ne tik tuo, kad jį atliko garsios mūsų vokalinės jėgos, bet ir savo programa, savo paskirtimi. Tai buvo grynai operinis koncertas be jokių kitokių priemaišų. Todėl spausdintoje programoje vakaras taikliai pavadintas operos ištraukų koncertu.

Programą pradėjo visi trys solistai trio iš Beethoveno operos "Fidelio". Toliau Stankaitytė ir Baras atliko duetą iš Verdi "Traviatos", Vaznelis Udrio ariją iš Klovos "Pilėnų", Stankaitytė ir Baras duetą iš Verdi "Aidos", Stankaitytė ir Vaznelis du duetus iš Thomas "Mignon" ir Mozarto "Don Giovanni" ir Baras su Vazneliu duetą iš Gounod "Fausto".

Po pertraukos Stankaitytė ir Vaznelis atliko duetą iš Verdi "Likimo galios", po to Baras su giliu įsijautimu atliko garsiąją ariją "Rachil, tave dangus..." iš Halevy operos "Žydė". Tada visi trys solistai sudainavo trio iš Verdi "Aida", Stankaitytė iš Marijošiaus "Priesaikos", Baras ir Vaznelis duetą iš Bizet "Perlų žvejai" ir pabaigai vėl visi trys solistai koncertą užsklendė ištrauka iš Gounod "Fausto".

Koncertas įvyko Baltimorės Lietuvių svetainės salėje. Rengėjai A. L. Tautinės sąjungos Baltimorės skyrius.

MUZIKINĖ VAKARONĖ KAVINĖJE

Ateinančios savaitės Jaunimo centro kavinės kultūrinė vakaronė Chicagoje lapkričio 5 d. (penktadienį) 7 val. 30 min. vak. yra skiriama vien muzikai. Vakaronės programa susidės iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje girdėsime 17 - 18 amž. vilniečių kompozitorių ir Vilniaus koncertuose tais amžiais atliktą kamerinę muziką. Ši dalis vadinsis "Senoji Vilniaus muzika". Muzikos mylėtojams tai bus tikra naujiena.

Antroje vakaronės dalyje girdėsime neilgą, naują Broniaus Budriūno kantatą "Tu Vilniuj pasilik, valdove", atliekamą aktoriaus, solisto ir kompozitoriaus diriguojamo choro. Visos vakaronės programą trumpai pakomentuos Kazys Bradūnas. Visi kviečiami.

Nauji leidiniai

• AIDAI, 1976 m. Nr. 7. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St., Boston, Mass. 02122. Literatūros apžvalgų ir techninis redaktorius — Leonardas Andriekus, O. F. M., Kennebunkport, Maine 04046. Žurnalą leidžia lietuviai pranciškonai. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O. F. M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Metinė prenumerata 12 dol.

Apie Vakarų dvasinį lūžį (apraiškas, priežastis ir galimas pasekmes) rašo Antanas Paškus. Puslapiu Prano Vaičaičio eilėraščių minima šimtmetinė jo gimimo sukaktis. Tęsiniu eina Antano Rubšio straipsnis apie vilties teologiją. Puslapį naujų eilėraščių taipgi pažeria Kotryna Grigaitytė. Rašytojo R. Spalio 60 metų sukaktis minima nauja autoriaus novele, "Ponia Gledhill". Apie praėjusį Chicagos Lietuvių operos sezoną duodami net du žvilgsniai: Vlado Jakubėno ir Algio Šimkaus.

Žurnalo apžvalginių puslapių temos: Lietuva sukilo prieš 35 metus; 41 Tarptautinis eucharistinis kongresas Philadelphijoje; vysk. A. Deksnio 70 metų amžiaus sukaktis; Penktoji Pabaltijo studijų konferencija; III-jo Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso apybraiža; minima dail. Viktoro Petravičiaus 70 metų sukaktis, siūlant Chicagoje suorganizuoti komitetą, rūpinantis dailininko darbų apsauga. Recenzuojama P. Maldeikio parašytoji monografija "Mykolas Krupavičius".

Žurnalo viršeliai ir vidaus puslapiai iliustruoti Viktoro Petravičiaus dailės darbų nuotraukomis.

• MŪSŲ ŽINIOS, 1976 m. spalio mėn. 17 d., Nr. 15. Lietuvių jėzuitų ir Jaunimo centro Chicagoje biuletenis. Redaguoja kun. Alg. Kezys, S. J. Administruoja Petras Kleinotas, S. J. Redakcijos ir administracijos adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636. Siunčiant biuletenį paštu, bent 5 dol. metams.

Skoningai iliustruoti leidinio puslapiai šį kartą skiriami: dail. Povilui Puzinui, "Naktibaldų" koncertui, išraiškos šokiui ir baletui, Oskaro Milašiaus vakaronei ir kt.

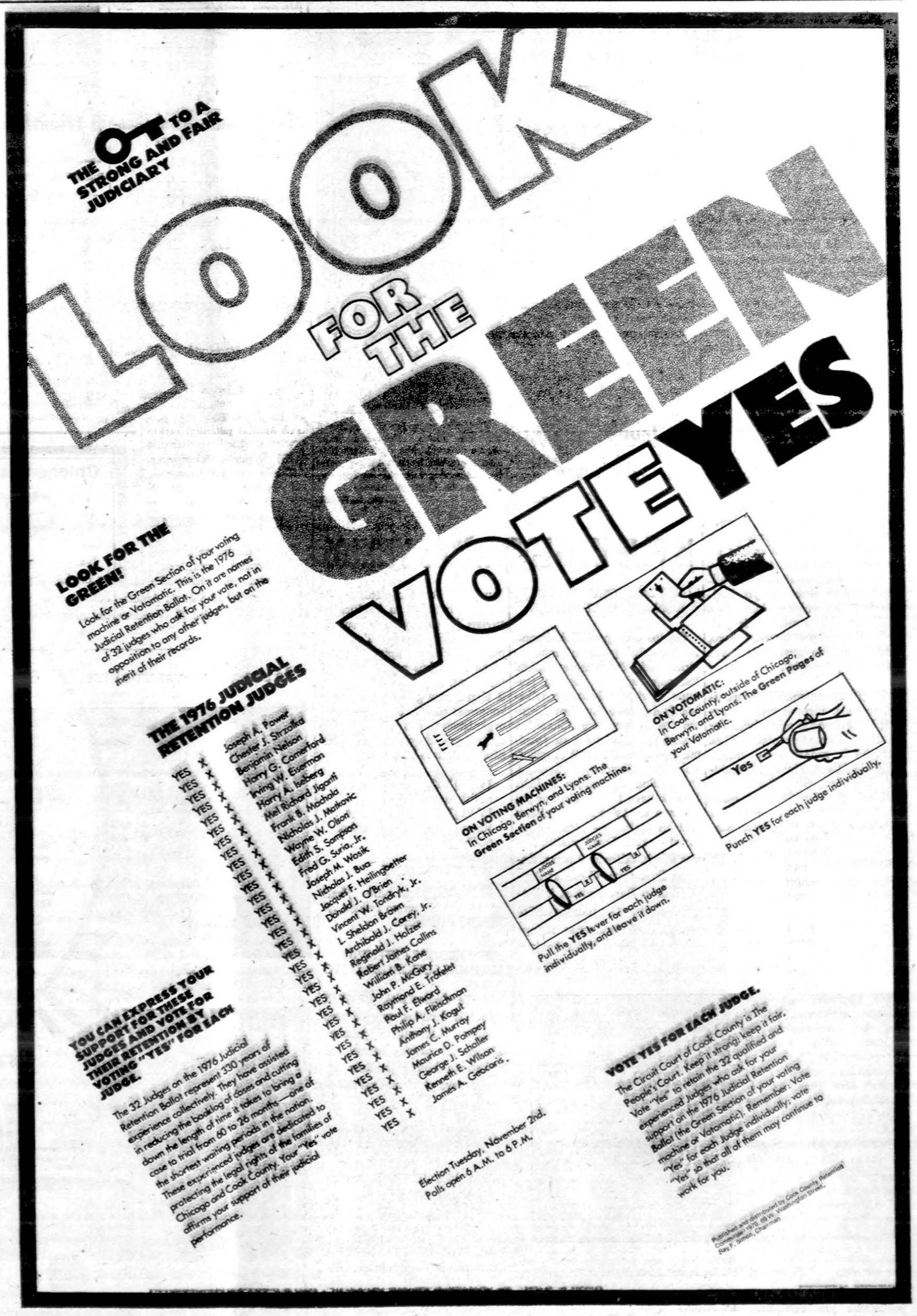

RED. EMILIJA PAKŠTAITĖ, 2801 W. 38TH ST., CHICAGO, ILL. 60632. Tel. (312) 927-3090

LIETUVIŲ JAUNIMAS KOLUMBIJOJE

Praeitą vasarą Kolumbijos Lietuvių jaunimo sąjunga (KLJS) suruošė antrą jaunimo stovyklą. Stovykla įvyko netoli Medellin miesto, mažam priemiesty, vardu La Ceja (išvertus lietuviškai, būtų "antakis"). Dalyvavo maždaug 26 jaunuoliai iš visos Kolumbijos. Vieni automobiliu atvažiavo ilgą kelią iš Kolumbijos sostinės Bogotos, kur yra nemaža lietuvių kolonija, kiti pasirodė iš Baranxuillos (prie Carribėjaus) ir iš Cali (pietuose). Stovyklai vadovavo Vacys Kęstutis Slotkus, dr. Antanas Mockus ir Gina Gaurišaitė. Dalyvavo ir specialiai atvykęs svečias iš Los Angeles, Kalifornijos, studentas Linas Kojelis.

Stovykla tęsėsi tik pusę savaitės, tačiau programa buvo gera, turėdama rimtų ir pramoginių dalių. Kasdien buvo lietuvių kalbos ir istorijos pamokos, tautinių šokių ir dainų repeticijos. Be to, vakarais buvo įvairios vakarinės programos, šokiai, talentų vakaras ir t. t. Laisvalaikiais, stovyklautojai sportavo arba išeidavo pasivaikščioti aplink gražią stovyklavietę, buvusią saleziečių seminariją. Oras La Ceja miestelyje buvo nepaprastai malonus, šiltas ir sausas. Buvo matyti įspūdingieji Kolumbijos kalnai, o laukuose žydėjo medžiai ir palmės. Kolumbijos lietuviai sako, kad Medellino apylinkėje yra "amžinas pavasaris".

Šitoji buvo antroji KLJS suruošta stovykla. Pirmoji įvyko pavasarį Villavicencijo miestelyje. Toje stovykloje susiorganizavo KLJS valdyba ir sudarė metų planą. KLJS leidžia vienintelį Kolumbijoje leidžiamą lietuvišką laikraštėlį, tai Kęstučio Slotkaus redaguojama "Pašvaistė". Pirmame "Pašvaistės" numeryje buvo išsamiai aprašytas Trečiasis jaunimo kongresas. Be to, Kolumbijos lietuvių jaunimas yra suorganizavęs tautinių šokių grupę "Audrą". "Audra" jau yra pasirodžiusi Kolumbijos Vasario 16-tos minėjime ir Kolumbijos Lietuvių dienose. KLJS valdyba stengiasi įsteigti kokią nors lituanistinę mokyklėlę. Kolumbijoje yra nepaprastai daug patriotiškai nusiteikusio jaunimo, tik gaila, ne visi moka gerai lietuviškai kalbėti. Praeitą vasarą stud. Linas Kojelis, stovyklai pasibaigus, pravedė porą lietuvių kalbos pamokų Bogotoje. Linas sako: "Negaliu atsiminti, kad bet kur jaunimas būtų taip entuziastiškai prisidėjęs prie darbo. Iš karto, susidarė nepaprastai darbinga ir šilta nuotaika. Gaila, kad neturėjau daugiau laiko. Nuoširdžiai raginu PLJS ir PLB parūpinti Kolumbijos jaunimui gerą mokytoją, kuris galėtų praleisti ten daugiau laiko".

Šią žiemą, KLJS tikisi suorganizuoti bendrą LJS jaunimo stovyklą kartu su Venecuelos LJS. Tai būtų didelis įvykis, kuris pareikalautų daug darbo, bet veikli KLJS tikrai turėtų pajėgti šį darbą įvykdyti.

Korespondentas

Vyriausia mūsų jaunimo ryšininkė Medellin mieste, Kolumbijoj, ir to krašto LJS valdybos narė Gina Gaurišaitė praveda lietuvių kalbos pamoką Kolumbijos Lietuvių jaunimo stovykloje La Ceja miestelyje.
Nuotr. L. Kojelio

IŠ PLJS IR STUDENTIŠKOS VEIKLOS

JAU PLANUOJAMAS IV PLJ KONGRESAS EUROPOJE

Gabija Juozapavičiūtė, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkė, šią vasarą lankėsi Europoje Pasaulio lietuvių jaunimo ketvirtojo kongreso reikalais. Ji dalyvavo Europos Lietuvių studijų savaitėje Chantilly, Prancūzijoje, ir tarėsi su jaunimu ir vyresniaisiais iš Anglijos, Vokietijos, Šveicarijos, Švedijos, Prancūzijos, Australijos ir JAV. Po to keliavo į Vokietiją, kur posėdžiavo su IV PLJS komitetu: Andrius Šmitas — pirmininkas, nariai — kun. Damijonaitis, Romas Šileris, Alfredas Lutzas, Romana Žutautaitė, Gerardas Bauras, Vincas Bartusevičius ir Petras Nevulis. G. Juozapavičiūtė praneša, kad jaučiamas nepaprastas entuziazmas. Vokietijos jaunimas yra pajėgus ir darbštus. Jau dabar jie ieško vietos studijų dienoms ir tariasi su Anglijos lietuviais dėl galimybių ten suruošti bent dalį kongreso. Tarp kitų planų, kalbama apie "Lagerio dieną". Gal bus proga aplankyti tas vietas, apie kurias tiek daug iš tėvų esame girdėję. Ketvirtasis kongresas turėtų būti gerai suorganizuotas, nes visi komiteto nariai yra dalyvavę ankstyvesniuose jaunimo kongresuose.

IV PLJK Komiteto adresas:
Manfredas Šiušelis
IV PLJK Komiteto Būstinė
Romuva — Schloss Rennhof
6840 Lampertheim 4
Huetenfeld,
WEST GERMANY

PLJS Valdybos narė Jūratė Šeškutė yra Kongreso reikalų ryšininkė su Vokietija.

IR ŠVEDIJOS LIETUVIŲ JAUNIMAS SUSIORGANIZAVO

Marija Čeginskaitė, III PLJK atstovė iš Švedijos, suorganizavo Švedijos Lietuvių jaunimo sąjungą. Jai pavyko surasti arti 50 lietuvių kilmės jaunimo, kurie dalyvavo pirmame suvažiavime.

AUSTRALIJOS JAUNIMAS GYVAS

Australijos III PLJK atstovų suvažiavimas įvyko Melbourne. rugpiūčio mėn. viduryje. Tikslas —sutvarkyti Australijos LJS statutą. Buvo suruošta Kongreso nuotraukų ir eksponatų parodėlė. Gediminas Statkus parodė filmą apie Kongresą. Rugsėjo mėn. buvo suruošti šokiai ir Tautos šventės minėjimas. Šiuo metu ruošiamasi ALJS suvažiavimui, kuris bus šaukiamas gruodžio mėn., Australijos Lietuvių dienų metu.

KONCERTAS TORONTE

PLJS valdyba suruošė solistės Rakauskaitės koncertą Toronte rugsėjo 26 d. Planuojama vėl ją atsikviesti į Šiaurės Ameriką koncertams. Laukiam pasirodant plokštelės, kurią išleis Jonas Vaznelis Chicagoje.

NEATSILIEKA IR BRAZILIJOS JAUNIMAS

Jau įsisteigė Brazilijos Lietuvių jaunimo sąjunga. Pirmininkas — Arnoldas Zizas, sekretorė — Silvija Bendoraitytė.

AMERIKON PAKVIESTA SOLISTĖ IŠ ARGENTINOS

PLJS valdybos pakviesta, sausio —vasario mėnesiais atvyksta solistė Adriana Jocytė iš Argentinos. Jos koncertas Chicagoje bus vasario pradžioje.

VAIDA KUPREVIČIŪTĖ TVARKO PARENGIMUS

Vaida Kuprevičiūtė iš Toronto yra nauja PLJS valdybos narė, paskirta parengimų reikalus tvarkyti.

USIRAŠINĖKIME SU VASARIO 16- TOS GIMNAZISTAIS

Kristina Paršytytė, PLJS valdybos narė švietimo reikalams, palaiko ryšį su Vasario 16 gimnazistais. Norintieji susirašinėti su Vokietijos jaunimu, prašomi kreiptis į PLJS valdybą šiuo adresu:

1573 Bloor St. West,
Toronto, Ontario M6P 1A6,
CANADA

RŪPINTASI SVEČIAIS

PLJS valdyba, talkinama įvairių lietuviškų organizacijų, rūpinosi visa eile užsieniečių, kurie vasarą lankėsi Šiaurės Amerikoje: Dalia Šulcaitė iš Venecuelos, Nilda Guzikauskaitė, Beatričė Bacevičiūtė ir Eugenija Bacevičienė iš Argentinos ir dalis Venecuelos tautinių šokių grupės šokėjų.

DĖMESYS POLITINIAMS REIKALAMS

Algis Čepas, PLJS valdybos narys politiniams reikalams, praeitą savaitgalį posėdžiavo Clevelande su jaunimo ryšininkais politiniams reikalams. Šiuo metu planuojama jaunimo konferencija su VLIK-u. PLJS valdyba yra kviečiama į VLIKo seimą gruodžio pradžioje.

ARGENTINOS LIETUVIŲ JAUNIMAS NEMIEGA

Naujoji Argentinos LJS valdyba oficialiai prisistatė Pavasario baliaus metu Buenos Aires miestе. Programą atliko mergaičių oktetas "Žibutės", Argentinos Lietuvių centro šokių ansamblis ir Adriana Jocytė, kuri buvo išrinkta Pavasario karaliene. Argentinos jaunimas lapkričio 13, 14 d. d. organizuoja stovyklą Villa Marista.

PADĖKOS DIENOS ŠOKIAI

Pasaulio Lietuvių jaunimo sąjungos Ryšių centras ruošia Padėkos dienos šokius, ketvirtadienį, lapkričio mėn. 25 d. Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje. Pradžia 8 val. vak. Gros Neo-lituanų orkestras. Visi kviečiami atsilankyti ir paremti Ryšių centro veiklą.

STUDENTŲ SĄJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

Šiaurės Amerikos Lietuvių studentų sąjungos metinis suvažiavimas bus š. m. lapkričio mėn. 25 — 28 d. Bostone, Boston Sheridan viešbutyje. Suvažiavimu rūpinasi Bostono studentų klubas, kuriam vadovauja Marius ir Birutė Žiaugrai. Kviečiami visi studentai ir ketvirtos klasės gimnazistai.

Ketvirtadienį — susipažinimo šokiai.

Penktadienį — paskaitos, susipažinimas su Bostonu ir šokiai.

Šeštadienį — darbo posėdis, rinkimai ir banketas.

Sekmadienį —uždarymas.

Vykstantiems iš Chicagos galima gauti papigintus bilietus lėktuvu ir traukiniu. Dėl visų informacijų kreiptis:

Milda Kupcikevičiūtė,
6635 S. Maplewood,
Chicago, Ill. 60629
tel. (312) 476 — 3875.

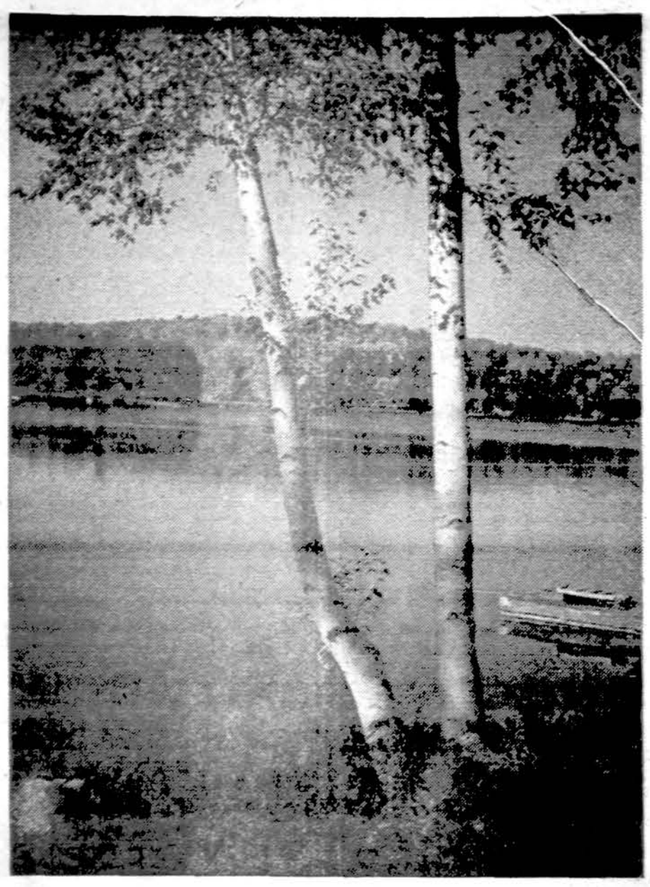

Rudenėjanti pakrantė Nuotrauka V. Maželio

LIETUVIŲ IR LATVIŲ JAUNIMO KONFERENCIJA CHICAGOJE

Šį savaitgalį ŠALSS ruošia lietuvių ir latvių jaunimo konferenciją Jaunimo centre, Chicago- konferencija susidomėti. Illinois Humanities Council šiam suvažiavimui paskyrė 1,500,00 dol.

Šeštadienis:

9:45 Registracija mažojoje salėje.

10:30 Atidarymas.

10:45 Paskaita: dr. V. Stasys Vardys ir dr. Janis Penikis — "Amerikos užsienio politika ir Pabaltijo kraštai".

11:45 Diskusijos.

1:00 Pietūs.

2:30 Paskaita : dr. Jonas Cadzow ir dr. Solveiga Miezitis — "Etninio švietimo svarba".

3:30 Diskusijos.

8:00 Kaukių balius kavinėje.

Sekmadienis:

11:00 Paskaita: dr. Rimvydas Šilbajoris ir dr. Valterrs Nollendorfs — "Kaip mes skiriamės nuo amerikiečių".

12:00 Diskusijos ir uždarymas.

LAISVĖ VALSTYBĖJ IR BAŽNYČIOJ

Daug gyvumo parodanti leidykla Paulist Press New Yorke neseniai išleido D. E. Pelotte, S. S. S. veikalą: "John Courtney Murray. Theological Conflict" (1976 m., 210 psl., 9.95 dol.). Veikalas ypač gerai dokumentuotas, panaudojant archyvus ir daugybę žurnalų bei knygų. Čia išryškinama įdomi jėzuito John Courtney Murray asmenybė, kuriam teko susidurti su daugeliu sunkumų, trukdymų, bet pagaliau pavyko susilaukti JAV vyskupų pritarimo ir Vatikano II suvažiavime pravesti religinės laisvės nuostatą. Veikalas tai ne vien to teologo konfliktų istorija, bet ir ryškinimas Bažnyčios ir valstybės santykių, atskleidžiant, kaip bažnytinėje hierarchijoje ir teologuose brendo pažiūra, jog turi būti pripažįstama laisvė visiems religiniams įsitikinimams, nesuplakant Bažnyčios su jai palankia valstybe ir nereikalaujant, kad valstybės priespauda užgultų tikybas, kurios laikomos heretiškomis. Visa knyga —tai pavaizdavimas, kelio, kuriuo buvo einama ekumenizmo linkui.

Veikalas gal nebus tiek intriguojantis eiliniam skaitytojui, bet kas domisi valstybės ir Bažnyčios santykių klausimu, įsitikinimų laisvės problema, kas nori pažinti žmogų(—Murray), kuris nepalūžo net ir tada, kai jam buvo užčiaupiamos lūpos, ir kuris susilaukė laimėjimo Jono XXIII dvasioje vykusiame Vatikano susirinkime, tas šia knyga domėsis.

J. Pr.

Iš praėjusios vasaros lituanistinės stovyklos

Prof. Antanas Klimas ir studentas Paulius Kuras aiškinasi kablielio, taško, dvitaškio, brūkšnio, kabliataškio ir kabučių problemas.

Viena Kolumbijos LJS Gintaro stovyklos programos dalis buvo lietuvių kalbos pamokos. Atidžiai klausosi Vida Karanauskaitė ir Kęstutis Slotkus, KLJS vyriausias ryšininkas
Nuotr. L. Kojelio

Prie valgio ir pokalbis atrodo moksliškesnis. Studentė Eglė Juodvalkytė (kairėje) ir prof. Ilona Maziliauskienė.

O po rimto darbo — linksmas laisvalaikis ir poilsis... Nuotr. L. Rimkaus